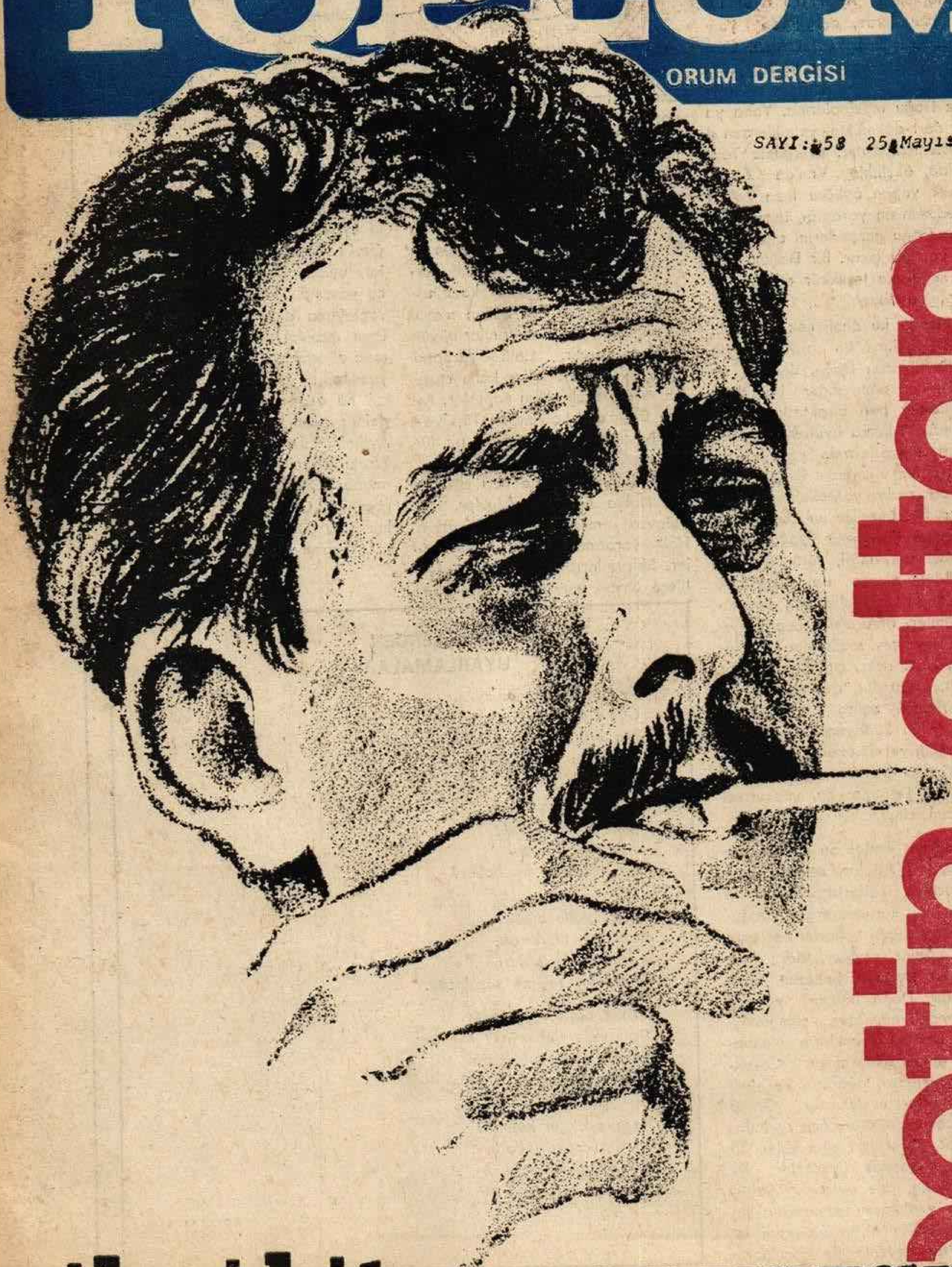
TOPLUM

ORUM DERGİSİ

SAYI: 58 25 Mayıs 1973

çetin altan

çilesi bitmeyen yazar

BÖYLE GELMİŞ BÖYLE GİTMEZ

Doğunun sorunları zaman zaman Doğulu yurttaşlarca, gençlerce, toplumcu, Atatürkçü aydınlarca gazetelerde, dergilerde yansıtılır. Özellikle Yeni Ortam, Cumhuriyet, Toplum gibi ilerici yayınların okur köşelerinde sık sık rastlarız Doğu mektuplarına. Yana yakıla dert dökmekte, yetkililerden ilgi istemektedirler. (Dergimiz Toplum'da, özellikle Van'da öğretmenlik yapan öykücü Rıza Zelyut arkadaşımızın yaşadığı, tanıdığı olduğu Doğu gerçeklerini dile getiren yazıları çıkar. Bir Doğulu olarak kendisine teşekkür ederim, yazılarından dolayı.)

Neden bu denli çok söz ediliyor Doğu'dan? Bu soruyu şöyle yanıtlayabiliriz: Doğu, dertleri, sorunları çok olan, diğer bölgelere göre daha geri bıraktırılmış bir bölgedir. Yıllarca uyutulmuştur. İnsanlar «mezarlarında yaşayanlar» dır. İşsizler yığınladır Doğu'da. İş alanları azdır yoksulluk, yoksunluk çoktur. İnsanlar en ilkel koşullar içinde yaşıyorlar (Doğrusu buna yaşamak değil, sürünmek denir.) Böyle olunca da kaçakçılık Doğu'dadır. Eşkiyalık, kan dövaları, ölümler, öldürmeler hep Doğudadır. Her şey rastlantıya bırakılmıştır. Halk açtır, çıplaktır, doktorsuzdur, yolsuzdur, ışıksızdır.

Birkaç ay sonra Cumhuriyetin ellinci yılını kutlayacağız. Ne var ki Cumhuriyet ilkokullarının girmediği köyler azımsanmayacak denli çoktur, Doğuda. Bu, yüzkarasıdır bizim için.

Doğuyu kimler bu duruma getirmişlerdir? Ağalar, şeyhler, yanı sömürücüler, iktidarlar. Şeyhlik, bilindiği gibi kurumlaşmıştır. Doğuda. Ahtapot gibi kollarını her yere yayan ağalar, şeyhler, tam egemendirler Doğuya. Saltanat kurmuşlardır, Doğu halkını yıllarca iliklerinedek emmişler, sömürmüşlerdir. Doğulu çocukların okumalarına engel olmuşlardır. Çocukların okumaları, ağaların ve şeyhlerin çıkarlarına aykırıdır. Çünkü Doğu çocukları okuyunca aydınlanacaklar, gerçekleri görecekler. Sömürücüye paydos diyecekler. Bu da ağaların işine gelmez. Saltanatların yıkılmasını istemezler. Bu düzenin böyle sürüp gitmesini isterler. Bu nedenle de çocukların okula gitmelerinin (hele hele kız çocuklarının) günah olduğunu yayarlar. Böylece halkı kandırırlar, uyuturlar. Onları yıllarca kupkuru bir cennet hayaliyle uyutmuşlardır zaten.

Şeyhlerin ağaların yanısıra bu güne dek gelmiş geçmiş bütün iktidarlar da Doğu'yu unutmuşlardır. Şeyhleri ve ağaları kayırmışlardır. Tutumları hep halkın aleyhine olmuştur. Bütün yatırımlar büyük kentlere yapılır. Halk yararına birşey yapılmaz. Ülke kalkınmasının yalnız edebiyatını yaparlar. Ayrıca Doğu'nun kalkınması Türkiye'nin kalkınmasıdır, gerçeğini bir türlü kabullenmemişlerdir.

Milletvekilleri de hep ağadırlar. Halka egemen oldukları için kolayca meclise girebiliyorlar. Halk yararına yasalar çıkarmazlar. Reformları kuşa döndürürler. İllere ünvan vermekle uğraşırlar. Maraş'ı Kahraman yaparlar öte yandan biri kalkar Kahramanlık Urfa'nındır der. Maraş'ın Şanlı olması gerekir, der. Böylece bu illeri kalkındırırlar (!).

İktidarlar, Doğu'yu uyuttukları, geri bıraktıkları yetmezmiş gibi, Doğu sorunlarını dile getiren yazarları, aydınları, öğretmenleri bölücülükle, Kürtçülük ve komünistlikle, «yoksulluk edebiyatı» yapmakla suçlarlar.

Yazılacak o denli çok şey var ki... Bıkmayacağız. Yazacağız. Halkı uyandıracağız. Bilinçlendireceğiz. Ezilenler gerçekleri görüyorlar, uyanıyorlar. Halkımıza insanca yaşama koşulları, olanakları sağlayana dek yazacağız. İnsanların insanlar tarafından sömürülmesi düzeninin noktalanmasına dek yazacağız.

Bu düzen son bulacak. Böyle gelmiş ama böyle gitmez artık. Aydınlık günler yakındır. Sabah olacak. Doğulu halkları, yoksul Anadolu köylüleri mutluluğa kavuşacaklar. Gelecek ,aydınlık, mutluluk dolu günlere gebedir.

Yaşasın gerçek Atatürkçüler.

HÜSEYİN DENİZ
(AKŞEHİR)

MANİLERDEN UYARLAMALAR

Ay doğar ayazlanır
Gün doğar beyazlanır,
Ben eririm her ay başı
Vurguncu palazlanır.

Şu dağın ardı biber,
Tirenler gelir gider,
Eller Ay'ı fethetti
Sen burdasın, ne haber?

Elinde pullu bıçak
Sapından tutulacak,
Vatandaşın dertleri
Seçimden seçime sorulacak.

Armut dalın eğer mi?
Dalı yere değer mi?
Torpili dayısı olmayan
Rahata huzura erer mi?

Karpuz ektim kol attı
Ellerim çamura battı.
Son umudum ondaydı
Şu bizim toto yattı.

ERHAN TIĞLI

SAYI : 58 CİLT : 2 25 MAYIS 1973

TOPLUMDA BU HAFTA

HABERLER / YORUMLAR

TOPLUM'A GÖRE

Halk ve Aydın
Yazan
TURHAN ERKER
6'ncı sayfada

Çilesi bitmeyen
Yazar :
ÇETİN ALTAN
16'ıncı sayfadan başlayan bu yazı 20'nci sayfaya kadar sürüyor

Kapı yoldaşım Çetin
Yazan :
İLHAMİ SOYSAL
16 ve 17'nci sayfalarda

- Bu hafta **«Türkiye»** başlığı altında yer alan iç haberlerde, yüksek öğrenimin paralı olması için yapılan çalışmalar, ekmeğe yapılacak olan zam, CHP Parti Meclisi toplantısı var.
- **Osman K. Akol**'un yazısı 21'inci sayfada
- 22 ve 23'üncü sayfalarda, **«Skandal»** başlığı altında, Amerika'da olduğu kadar, bütün dünyada da yankıları süren Watergate olayının oyuncuları hakkında bilgi veriliyor. Bu konu, **Aziz Üstel** tarafından araştırıldı.
- Dünya olayları ve Ortadoğu Raporu 24, 25'inci sayfalarda. Bu hafta Ortadoğu Raporu'nun konusu: «Zenginlikler ülkesi Libya.»
- 26'ncı sayfadaki Afrika 73'ün bu haftaki konuğu: **Tsiranana'nın Madagaskar'ı.**
- **Mizah 27'nci sayfadan başlıyor.**

Hasan Hüseyin'in «yüksek bir huzura» sı 27 ve 28'inci sayfalarda: **«İstiyoruz — İstemiyoruz — Siz bilirsiniz»** 29 ve **30'uncu** sayfalardaki Lâle **Devri'nde**, «yeniçerilikler» **tefrikamız** devam ediyor.

- **Mehmed Kemal**'in «Politika ve Ötesi» yazısı yine 11'inci sayfada: «Seçimlerin getirdiği ve götürdüğü»

Kapak: Fahri Karagözoğlu

TOPLUM'DAN

Sevgili TOPLUM okuru,

Hafızam beni yanıltmıyorsa, biz çağdaş uygarlık düzeyine erişecektik; birkaç yıl önceki kararımız öyleydi...

«Çağdaş uygarlık düzeyine erişmek»... Ne güzel bir amaç!.. Keşke, reformları yapalım demekle reformların gerçekleşmesi, reformların gerçekleşmesiyle de çağdaş uygarlık düzeyine erişilmesi mümkün olsaydı!...

Hadi diyelim ki, dalgınlığa geldi reformlar da istenildiği şekilde gerçekleşti; toprak reformu yapıldı, yeraltı kaynaklarının işletilmesinde ulusal çıkarlara uygun bir düzen getirildi, eğitimde fırsat eşitliği — biz bu hayali kurarken, öbür yanda yüksek öğretimin paralı olmasına reform deniliyor — sağlandı, vergi sistemi sosyal adalete uygun şekilde değiştirildi... Bütün bunlar oldu diyelim; biz çağdaş uygarlık düzeyine erişmiş mi olacağız?

Çağdaş uygarlık düzeyinde tek bir ülke gösterebilir misiniz ki, yazarını cezaevine atıp susturmuş olsun?

Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın yolu, reformlardan geçmiyor; bunun için, önce «fikir suçu» denilen nesnenin üzerine kalın bir çizgi çekmek ve fikir suçundan yatanları, cezaevlerinden dışarı buyur etmek gerekiyor...

Çağdaş uygarlık düzeyine erişmiş ülkeler, Çetin Altan gibi bir yazarı buldular mı, baştâcı ediyorlar, değil cezaevine atmak!.. Onun için de «reform yapalım» demek gereğini bile duymadan, uygarlığın gelişmesine öncülük ediyorlar. «Aman, çağdaş uygarlık düzeyi de ne kadar uzaklaştı; durdurun şunu, biz reform yapıp erişeceğiz» diye kıvranan ülkeler de elleri ayaklarına dolaşarak, bir yandan yazarlarını, gazetecilerini içeri atıyor; öbür yandan, toprak reformunda 5 bin dönüm mü, 2 bin dönüm mü, eğitim reformunda 3 bin lira mı, 6 bin lira mı, maden reformunda linyitler mi boraksılar mı, tartışması yapıp duruyorlar.

Bu hafta kapak konumuz olan Çetin Altan'ı; çağdaş uygarlık düzeyi adına, saygıyla selamlıyoruz.

Ülkü Arman

TOPLUM
cuma günleri yayınlanır haftalık siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik Yayın Limited Şirketi adına Sahibi ve Genel Yönetmeni :
Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
A. Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ : Meşrutiyet Cad. Hatay Sok. 10/15 Bakanlıklar - Ankara
HABERLEŞME : Posta Kutusu 160 Ulus Ankara

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Başkent Matbaacılık tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır. Klişeler Emek Klişecilik'te yapılmıştır.
Dağıtım : Hür Dağıtım

ABONE
6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Yurt dışı (uçak) 190 TL.
ABD (uçak) 310 TL.

TOPLUM

TÜRKİYE

Zamlar

Hububat fiyatlarına zam

Hükümet, iki yıldan beri sabit tutulan hububat alım fiyatına bu yıl yüzde 15—30 arasında zam yaptı, böylece, büyük çiftçinin yüzünü bir ölçüde güldürdü ama, bu zammın ekmeğe ve undan yapılan öteki yiyeceklere yansımasını önleyecek tedbirleri alamadığı için, çoğunluğun artan huzursuzluğu, büyük çiftçinin sevincini kursağında bıraktı.

Hükümet, zam kararını, çiftçinin emeğini değerlendirmek gereğiyle aldığını açıklıyordu. Oysa, çiftçinin, değerlendirilmesi gereken sadece emeği değildi, ürünü de aynı ölçüde değerlendirilmeliydi. Özellikle CHP milletvekilleri, verdikleri demeçler ve önergelerle yapılan zammın bu bakımdan yeterli olmadığını bildiriyorlar, artırılmasını istiyorlardı.

Kırşehir CHP Milletvekili Mustafa Aksoy da bunlar arasında bulunuyordu. Aksoy, para değerinin her yıl için yüzde 25 oranında düştüğünü, toptan eşya fiyatlarının da yüzde 15 oranında arttığını belirtiyor, hububat fiyatlarının çiftçileri memnun edecek bir düzeye yükseltilmesini istiyordu. Mustafa Aksoy, köylünün satın almak zorunda kaldığı tohumluk, ilâç ve akaryakıt fiyatlarının süratle yükselmekte oluşuna da dikkati çekiyor, «İlân edilen bu hububat fiyatları, bu zor şartlar altında ezilen köylünün emeğini değerlendirmekten uzaktır.» diyordu.

Öteki cepten çıktı

Aslında, hububat fiyatlarına yapılan zam çiftçinin cebinde kalabilmiş olsaydı, bu bile ileri bir adım olarak değerlendirilebilirdi. Ne var ki, zam önce un fiyatlarına, sonra ekmeğe, en sonunda da undan yapılan öteki maddelerin fiyatlarına yansıyınca, çiftçinin bir cebinden giren öteki cebinden çıkmış oldu. Öte yandan, hububat zammından hiç yararlanmıyan büyük kesim, yepyeni zamlarla karşı karşıya gelmiş bulunuyordu.

Hükümet ve belediyeler, hububat fiyatlarına yapılan zammın ekmek fiyatlarına yansımasını önleyecek belirli bir tedbir alamamışlardı. Ankara Belediye Başkanı Ekrem Barlas, **«Hububata yapılan zam pek tabii olarak ekmek fiyatlarına da intikal edecektir. Fiyatların ne ölçüde artacağını şimdiden bilmiyorum. Bunun hazırlıkları içindeyiz»** diyor ve 1 Haziran tarihinden itibaren ekmeğin zamlı satılacağını bildiriyordu. İzmir Belediyesi un fiyatlarını, 1 Haziran'ı beklemeden artırmak zorunda kalmıştı. İstanbul Belediyesi de aynı yolda hazırlıklara girişmişti. Yani, geniş ölçüde, daha çok büyük çiftçiyi ilgilendiren hububat alım fiyatları zammı, ekmeğe yansıyınca, tüm milleti ilgilendiren bir sonuç vermişti.

Buna rağmen Ticaret Bakanı Ahmet Türkel, düzenlediği basın toplantısında, bu zam dolayısıyla diğer maddeler fiyatlarına da zam yapılmasına hükümetçe izin verilmiyeceğini söylüyor ,yüzde 8 oranındaki fiyat artışını sabit tutmakta kararlı bulunduklarını ifade ediyordu. Bakan şöyle diyordu:

«— Hububat fiyatlarına nevilerine göre yapılan ortalama yüzde 20 oranındaki artırımların, toptan eşya fiyat endeksini, geçen yılki fiyatlar nazarı itibare alındığında yüzde 2,04 oranında artıracağı hesaplanabilirse de, ocak ve şubat 1973 aylarında serbest piyasa larda hububat fiyatlarındaki yükselmeler bu aylar endeksine esasen intikal ettiği cihetle, söz konusu zammın bundan sonraki aylar toptan fiyat endeksini reel olarak yüzde 1 oranında etkileyecektir.

Memleketimiz için, hükümet yetkililerin muhtelif defalar işaret ettiği veçhile, yüzde 8 seviyesinde bir fiyat artışını ekonomimiz için kabule şâyan bir nisbet olarak mütalâa edebiliriz.

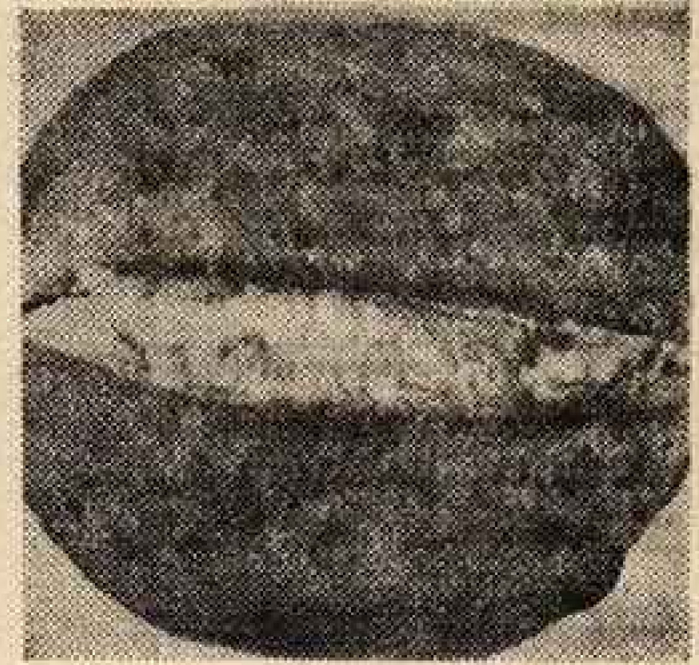
Hububat fiyatlarına yapılmış olan ortalama yüzde 20 oranında ki artırımın ekmek fiyatlarını mâkul ölçüler içinde artırması mümkündür. Ancak, bu zam dolayısıyla diğer maddeler fiyatlarına haksız artırımlar için emsal yapılması temayülüne Hükümetimizce müsamaha olunmayacaktır.»

Başı ekmek çekerse...

Bakana göre, buğday alım fiyatları bütün unsurlar gözönünde bulundurularak tesbit edilmişti. Ancak, hububat alım fiyatlarıyla ilgili artışın tüketiciye aynı ölçüler de intikal etmemesi ve genel fiyat seviyesindeki dengenin muhafaza edilebilmesi amacıyla Toprak Mahsulleri Ofisi'nin hububat alım ve satım fiyatları arasındaki 19 kuruşluk fark bu yıl 5 kuruşa indirilmişti. Bu suretle de ekmeklik buğdayın yüzde 84'ünü teşkil eden kısmı üreticiden 120—123 kuruştan alınıp değirmencilere 125 kuruştan satılabilecekti. Bu durumda, bugün 80 kuruş olan 80 randımanlı undan mamul 470 gramlık ekmeğin fiyatı, diğer şartlar aynen kalmak kaydiyle, aşağı — yukarı 87,5 kuruş olacaktı.

Ticaret Bakanı şöyle devam ediyordu:

«— Buğday destek alımları hakkında hazırlanmış olan kararname

Ekmek fiyatları

Ekmeğe yapılacak zamla, zamlar zincirine yeni bir halka eklenmiş oluyor...

Ekmeğe son 33 yıldır kaç defa zam yapıldığını biliyor musunuz?

İşte Ankara'da, yıllara göre ekmeğin kilogram fiyatları :

Yıl	Kuruş
1940	10.73
1945	33.00
1950	36.23
1955	33.33
1960	71.28
1965	109.00
1970	127.00
1971	169.00
1973	186.17

de getirilen yeni bir hüküm ile ekmeğin kalitesi, fiyatı, gramajı ve diğer şartları illerde valinin başkanlığında kurulacak Koordinasyon Komiteleri vasıtasıyla tesbit, tayin ve takip edileceği cihetle ana gıda maddemiz olan ekmeğin herhangi bir şekilde anormal fiyatlarla satılmasına, evsafının bozulmasına, diğer madde fiyatlarını etkilemesine müsaade edilmiyecektir.

Bu vesile ile şunu da belirtmek isterim ki, 1973 yılı içinde ekonomik istikrarın korunması ve fiyat genel seviyesindeki artışların öngörülen normal seviyede tutulması hükümetimizin başlıca hedefidir. Bu maksatla, diğer tedbirler meyanında Kamu İktisadî Teşebbüslerinin temel mal ve hizmet fiyatlarının sabit tutulmasına, temel madde fiyatlarının ister iç üretim, ister ithalât yoluyla sağlanmış fiyatlarının artırılmamasına, ana gıda maddelerinin ise tüketiciyi geçim zorluğuna düşürmeyecek seviyelerde tutulmasına karar'lı bulunmaktayız.»

Mesele yalnızca bu mu?

Ticaret Bakanı, devamlı olarak **«diğer tedbirlerle»** veya hükümetin kararlı olmasıyla sözlerini güçlendirmek istiyor, ancak bu tedbirlerin neler olduğunu veya olabileceğini, hükümetin kararlılığı ile neyin elde edilebileceğini ve neyin değişmesine nasıl engel olunabileceğini açıkça belirtmiyordu. Fiyat artışları konusundaki sözleri ise tümüyle bir takım koşullara bağlı kalıyordu. Bu bakımdan, Ticaret Bakanının fiyat artışlarının yüzde 8 oranında tutulabileceği yolundaki sözleri pek güven verici bir niteliğe bürünemiyordu.

Kaldı ki, mesele sadece hububat alım fiyatlarına zam yapmakla veya bu zammın ekmek fiyatlarına yansımasını bir ölçüde önlemeye çalışmakla da kapanmıyordu. Önümüzdeki mevsim pancar mevsimi idi. Şimdi de pancar üreticisi, alım fiyatlarının arttırılmasını istiyordu. Gerçi Hükümet, fiyat artışları seviyesini yüzde 8'in üzerine çıkarmak niyetinde bulunmadığını her fırsatta tekrarlıyordu ama, pancar üreticisi de bugünkü fiyatla emeğinin yarı değerini bile elde edemiyordu. Nitekim şimdiden, Hükümetin bu konuda dikkati çekilmeye başlanmış, pancar alım fiyatlarının artırılması istenmişti. Sakarya CHP Milletvekili Hayrettin Uysal ile Barbaros Turgut Boztepe, Başbakan Naim Talû'ya gönderdikleri bir mektupta, pancarın kilo fiyatına 13.32 kuruş zam yapılması ve böylece fiyatın 33,32 kuruş olmasının sağlanması gerektiğini belirtiyorlardı.

BIR ÜRETICI: Zam onun cebine girebilseydi...

Uysal ve Boztepe, pancar üreticisinin maliyet masrafına çalışmakta olduğunu mektuplarında belirtiyorlar, buna sebep olan fiyat artışları hakkında rakamlar vererek şöyle diyorlardı:

«— Böylece çiftçinin birim alandan elde ettiği safi gelir azalmıştır. Pancar fiyatının bugünkü seviyesi ile bir dönümden elde edilen gayri sâfi gelir 463,73 liradır. Buna karşılık maliyet 463,75 lira olmaktadır.

Şayet maliyetlerin bu yüksekliği karşısında pancar fiyatları sabit tutulacak olursa, hiç şüpheniz olmasın ki, pancar ekimi cazibesini kaybedecek ve bu durum, memleketimizde artan nüfusun ihtiyacı olan şeker üretimini dahi tehlikeye sokabilecektir. Türkiye şeker ithal etmek durumunda kalacaktır.

Pancar üreticisini hem ezilmekten kurtarmak, hem de onlara da

Kulaktan kulağa konuşmayacak, «aman sus» demeyecek aydını yetiştirme, Türk halkının kurtuluşu için ilk amaç olmalıdır.

Halk ve Aydın

«Bu halkla bir şey yapılmaz, bu halkı bir yere götüremezsiniz» diyen genç kaymakamı oto büste tanıdım. Biletçiye gösterdiğim basın kartını o da görmüş.

«TOPLUM'un sahibi siz misiniz?» dedi. Hemen otobüsten inerek bir yerde konuşmamızı önerdi. Sözlü olduğum için, «Dergide buluşalım» dedim. Kararlaştırdığımız saatte TOPLUM'a geldi.

Otobüsteki davranışı ile de anlaşıldığı üzere çok içten, çok dertli ve çok heyecanlı idi.

Kendisini iki saat kadar dinledim.

Kitapların bildiği halk dertleriyle dertliydi. Ezilen, sömürülen halkın buna karşı koymayışı ise onu çileden çıkarıyordu. Üstelik halk ezenden, sömürücüden yana gibiydi, ya da yüreksizliğinden öyle gözüküyordu. Genç yöneticiyi kahreden de buydu. Onu, yolda gördüğü bir gazeteciye sarılacak kadar umutsuzluğa düşüren de buydu.

İçtenlikle ve heyecanla halkı düşünmekten kendini, kendinin temsil ettiği halka dönük olduğunu sanan aydını düşünmüyordu, görmüyordu ve aramıyordu.

Oysa halkın arkasından gitmediği aydının, ülkücünün durumunu saptamakla işe başlasa görüşleri bambaşka olacaktı.

Nitekim kendi yöneticilik öyküsünü anlatırken, yine kendisi bu aydının bir prototipi olarak ortaya çıkıyordu.

Bütün söylediklerinden anlaşılan, iki yıldır verdiğini sandığı mücadelenin kendi düşünce sınırlarını bile aşmadığıydı. Yalnız bol bol dertlenmişti. Kendisinin, bir başka ilçeye atanmasına neden olan olayda ise, bütün cesareti AP'li belediye başkanına karşı savcının kulağına bir—iki söz söylemiş olmaktan ileri gitmiyordu.

Halka güvenmeyen, halkı kınayan kaymakamın yaptığı buydu ve kendisini bu kadarcık suçu ile bile yerinden söküp atan tutucu güçlere karşı koruması gereken bürokrasinin ağa babaları da başka bir şey yapmamışlardı. Çünkü genç kaymakama öyküsünü dile getirirken, İçişleri Bakanlığında ziyaretine gittiği o zamanki Zat İşleri Genel Müdürünün kendisine hakverdiğini, fakat «Aman sus» dediğini; İller İdaresi Genel Müdürünün de kendisine hakverdiğini, fakat «Aman sus» dediğini, Müsteşarın da kendisine hak verdiğini, fakat «Aman sus» dediğini söylüyordu.

Şimdi gelin de, bütün gücü ve yapısı bu olan aydın bürokrasisinin peşinden gitmiyor diye bu halkı suçlayın.

Senin, kaymakam olarak bütün yiğitliğin ancak fis-kos yapmakla sınırlı kalacak; tutucu güçlerin bir üfürüğüne karşı bile hiçbir dayanma gücü göstermeden yıkılıp gideceksin; senin Genel Müdürlerin, Müsteşarın, o mevkie gelmiş, maaşları birinci dereceye uzanmış, emeklilik haklarını kazanmış oldukları halde «Aman sus» tan başka bir şey söyleyemecekler; bu halinizle, bu yüreğinizle, bu gücünüzle halk kurtarıcılığı yapacaksınız. Olmaz böyle şey:

Bu halk belki çok şey bilmiyor ama, kendisine önderlik yapma iddiasında bulunan aydının yapısının, yüreğinin, gücünün ne olduğunu, aydının kendisinden daha iyi biliyor.

Türk toplumu ne çekmişse yarı aydından çekmiştir. Türk toplumunun çektiklerinin, çekeceklerinin yanında solda sıfır kalmasını isteyenler, onun için Üniversite reformunu dürüp dürmeleyip rafa kaldırmışlardır.

Özgür olmayan bir üniversitede, otuz yıl öncesinin bilgileriyle ve yöntemiyle yetiştirilecek yarı aydınların ceplerine bol para konularak bu ülkeyi daha yıllarca geri kalmışlığın cenderesinde sıka sıka sömürebileceklerini çok iyi biliyorlar.

Kulaktan kulağa konuşmayacak, «aman sus» demeyecek aydını yetiştirme, Türk halkının kurtuluşu için ilk amaç olmalıdır.

Yürekli, bilincli, bilgili. olan ve çıkarcı olmayan aydını gördüğü gün Türk halkı, kendi kurtuluşunun önünde dikili duran her engeli bir sel gibi yıkıp yok edecektir.

Halktan güven isterken, herşeyden önce buna lâyık olmaya çalışılmalıdır.

TURHAN ERKER

ha iyi hayat şartları hazırlayabil - mek için pancara zam yapmak durumundayız. Bunun tedbirlerini almak hükümetin görevidir.»

Arkası gelir

Gerçi Hükümet başkanı da ba kanlardan herhangi biri de bu konuda henüz bir açıklama yapmış ve niyetlerini belli etmiş değillerdir ama, Uysal ve Boztepe'nin Talû'ya gönderdikleri mektupta belirttikleri gerçekler gözönünde bulundurulursa, pancar fiyatlarına hiç değilse maliyetin üstünde bir alım baremi uygulanması yoluna gidileceği de sanılmaktadır. Böyle bir durumda da Hükümetin, hububat alım fiyatlarında olduğu gibi yapılacak zammın şeker fiyatlarına yansımasını önleyeceğine pek ihtimal vermemektedir. Çünkü, yıllardan beri uygulanmakta olan dağı - nık ve plânsız ekonomik politika böyle bir basiretin gösterilmesini artık olanak dışı bırakmıştır.

Pancar alım fiyatlarına da zam yapıldığı takdirde ve bunun şeker fiyatlarına yansımasının önlenemiyeceği karşısında, Hükümetin, fiyat artışları seviyesini yüzde 8 oranında koruyabilmekteki kararlılığını nasıl sürdüreceği gerçekten büyük bir merak konusudur. Kaldı ki, geçen yılın fiyat artışının yüzde 8 düzeyinde bulunduğu bile siyasî ortamda hâlâ daha tartışma konusu olmaktadır. CHP lideri Bülent Ecevit, geçen yılın fiyat artışları bir yana, bu yılın ilk birkaç ayı içinde bile artışların yüzde 8 seviye - sini çoktan aştığını, yıl sonuna kadar bunun yüzde 20'ye kadar ulaşabileceğini ileri sürmektedir. Bu konuda bir hesaplaşmaya girişmek için vakit elbette henüz erkendir. Ama, bunun zamanı geldiğinde de artık Naim Talû hükümeti işbaşında bulunmayacaktır.

«Üretici eziliyor!»

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Nallıhan ilçesine yaptığı gezi sırasında, Hükümetin hububat alım fiyatlarıyla ilgili kararı karşısındaki görüşlerini açıkladı, taban fiyatın gerçek değerden düşük saptandığını ve Hükümetin fiyat politikasının üreticiyi ezdiğini şöyledi ve şöyle dedi :

«— Tahıl için taban fiyatların ilânından hemen önce yaptığım

BÜLENT ECEVİT
Köylünün refah için

konuşmada, piyasada buğdayın 135—140 kuruştan satıldığını; Devletin, taban fiyatını bu düzeye çıkaracağının şüpheli olduğunu; çıkarsa bile köylünün satın alma gücünün, birkaç yıl öncesinden geride kalacağını belirtmiştim. Bugün iktidarı ellerinde bulunduran siyasal güçlerin tutumuyla köylüyü gitgide ezilmekten kurtarma olanağının bulunmadığını, köylü için bu kurtuluşu CHP'nin halkçı iktidarının sağlayabileceğini söylemiştim.

Sonuç, tahmin ettiğimiz gibi oldu. Seçim yıllarında iktidarların genellikle cömert davranma eğiliminde bulunmalarına rağmen, tahıl için saptanan taban fiyatlar ancak yüzde 20 dolaylarında yükseldi; hayat pahalılığındaki artışın, araç ve gereçlerdeki fiyat yükselişlerinin çok gerisinde kaldığı gibi, ürünlerin piyasadaki gerçek değerine bile erişemedi.

Taban fiyatlarının gerçek değerden düşük saptanması, olacak şey değildir. Taban fiyatlar ve destekleme alımları üreticiyi koruma veya belli alanlarda üretimi teşvik etme amacını güder. Bizde ise Devletin taban fiyatlar ve destekleme alımları politikası, üretimi köstekliyor ve üreticiyi ezdiriyor; köylüyü, büyük aracının kucağına iterek yoksullaştırıyor. Bu yüzden köylü, daha verimli tarım işletmeciliğine geçme olanağını da bulamıyor.

Bizim daha adaletli ve etkili taban fiyatlar ve destekleme alımları istememize karşılık, iktidar ve bazı büyük iş çevreleri, taban fiyat - lardan ve destekleme alımlarından yararlananların daha çok büyük çiftçiler olduğunu, taban fiyatları yükseltmekle yoksul köylünün ve halkın korunmuş olmayacağını öne sürüyorlar.

Bu iddia, şimdiye kadar izlenen taban fiyatlar ve destekleme alımları politikası açısından doğrudur. Büyük ve varlıklı çiftçi, gübrenin, tohumluğun, ilâcını, en iyisini bol bol kullanabileceği, tarlasının verimini yükseltebileceği, tefeciler tarafından da, aracılar tarafından da pek sömürülemiyeceği için ürün fiyatları düşük kalsa da iyi kazanç sağlayabilir. Bütün bu olanaklardan yoksun bulunan dar gelirli, kıt olanaklı köylü ile büyük ve varlıklı çiftçilere aynı destekleme politikasını uygulamak elbette adaletsizliktir. Bu, istediğimiz bir destekleme politikası değildir.»

CHP'nin önerisi

Ecevit, destekleme politikası konusunda da şunları şöyledi :

«— Bu destekleme politikasına karşı biz şunu önerdik: Genellikle yüksek verim elde edemeyecek durumda olan veya kuraklık nedeniyle verimi büsbütün düşük kalan küçük çiftçiye taban fiyatın üstünde, ayrıca bir prim ödenmelidir, dedik. Fakat hükümetler, iki yıldır ısrarla öne sürdüğümüz böyle bir adaletli destekleme politikasının üzerinde bile durmuyorlar.

Bazı kimseler, CHP'nin kalkınmada köylüye öncelik tanımasını, sınaileşmeye yeterli önem vermediği yolunda yorumlamak istiyorlar. Bu yanlış bir yorumdur. Köylü yoksul kaldıkça, sanayiin müşterisi az, pazarı dar kalacaktır ve ülkemizde yeterince hızlı bir sınaileşme olmayacaktır. Kaldı ki, ülkemizin her yerinde, köylülerimizin gelirleri biraz artar artmaz, her türlü engele ve güçlüğe rağmen, kooperatifleşip fabrikalar kurmak üzere harekete geçtiğini görüyoruz. Devlet köye fabrika kurmuyor, ama yeterli olanağı bulur bulmaz, köylüler, köylerine fabrika kurmak üzere girişime geçiyorlar. Demek ki, sanayiin

köylere kadar yayılması bile köylünün kalkınmasına ve refahına bağlıdır.»

Çeltik sorunu

CHP Genel Başkanı, konuşmasının sonunda, köylünün nasıl sömürüldüğüne örnek olarak **çeltik** sorunu ele aldı ve şöyle dedi :

«— Çeltik, köylünün elinden çıkarılacağı zaman, yurt dışından bol miktarda pirinç ithal edileceği haberleri Devlet yetkililerince yayılmaktadır. Böylece paniğe kapılan köylü, çeltiği çok düşük fiyata satmaktadır. Fakat, çeltik köylünün elinden çıktıktan sonra ithalât tavsatılarak, tüccar elinde toplanan çeltiğin fiyatının iki misli, üç misli fiyata yükselmesi sağlanmaktadır. Böylelikle, üretici ve tüketici halk sömürülürken bir avuç büyük aracıyı da istifçi sömürmektedir. O büyük aracılar ve istifçiler, üretici ve tüketici halkın sırtından o kadar kolaylıkla büyük kazançlar sağlamaktadırlar ki, verimli alanlara, sanayie yatırım yapma zorunluğunu bile duymamaktadırlar.»

Seçimler

Düzeltmeler gerçekleşiyor

Seçim ve Siyasî Partiler kanunlarının aksayan ve yakınmalara yol açan hükümlerini düzeltmek amacıyla partilerarası Komisyonun yaptığı çalışmalar nihayet geçen haftanın ortalarında sona erdi ve söz konusu kanunların hangi hükümlerinin ne biçimde değiştirilmesi gerektiği saptanmış oldu.

Partilerarası Komisyon, bu konuda gerçekten başarılı bir çalışma verdi. Komisyona, Grupu bulunan her partinin temsilcisi katıldı, her toplantıya bir başka partinin temsilcisi başkanlık ve sözcülük etti, tartışmalar bir şarlatanlık noktasına getirilmeden yapıldı.

Komisyona katılan üyeler, getirilecek düzenleme hükümlerinin hemen hepsinde birleştiler, fakat özellikle seçmen yaşının 21'den 18'e indirilmesi konusundaki CHP teklifi üzerinde anlaşmaya varamadılar. CHP'nin bu yolda yaptığı teklif, AP ve CGP ile DP temsilcilerinin karşı koyması üzerine reddedildi. CHP nin reddedilen bir başka teklifi de 27 Mayıs devriminden sonra kapatılmış bulunan ocak ve bucak kademelerinin yeniden kurulması idi.

Komisyonda, seçmen yaşının 18'e indirilmesiyle ocak ve bucak kademelerinin yeniden açılmasının hangi nedenlerle teklif edildiği ve hangi gerekçeler ileri sürülerek reddedildiği açıklanmadı. Komisyonun hazırladığı kanun teklifini görüşen CHP Parti Meclisi de seçmen yaşının indirilmesinde ısrarlı olunacağını bildirirken, bu konudaki gerekçelerini ve nedenlerini anlatmadı. Bu yüzden konu, kamuoyunda gerekli ilgiyi göremedi. Kamuoyu, tarafların görüşlerini öğrenemediği için, kimin haklı, kimin haksız olduğu yolunda belirli bir yönde gelişemedi, bu yüzden de etkili olamadı.

Politikacılar ne diyorlar?

AP Genel Başkanı Demirel'in de bunlar arasında bulunduğu rahatlıkla söylenebilir. Zira Demirel, gazetecilerin bir sorusu üzerine, seçmen yaşının indirilmesi için enine boyuna tartışma yapılmadığını, bu yüzden bir belirli görüşe sahip olmadığını söyledi, seçmen yaşının indirilmesi konusunda olumlu, ya da olumsuz görüş ileri sürebilmek için konunun daha açıklık kazanması gerektiğini belirtti.

Aslına bakılırsa, politikacıların birçoğu da Demirel'in durumundaydı. Herkes, olaya 12 Mart öncesinin eylemlerine bakarak değer vermeye çalışıyor, bu yüzden de olumlu sonuca varamıyordu. Türkiye'de 18 ile 21 yaş arasında kaç kişi vardı, bunların ne kadarı öğrenim görmüştü, ne kadarının öğrenim derecesi yüksekti, kaç kişi sadece imza sını atabilecek durumdaydı? Bunlar bilinmediği, ya da bilindiği halde açıklanmadığı için kamuoyu yeterince bilgiye sahip olamamış, kendi açısından da değerlendirme yapamamıştı.

Merak ediliyor

Bu yüzden, Komisyonun konuyla ilgili tartışmaları merak ediliyordu. CHP'li üyeler, seçmen yaşının indirilmesini isterken hangi noktadan hareket etmişlerdi, ne gibi sebepler ileri sürmüşlerdi? Öteki partiler bu teklifi reddederken ne-

Ümmü Kadın

Köy halkı, ramazan boyunca cemaatlerine imamlık eden hocadan pek hoşnut kalmış. Bayram sabahı köyden ayrılan hocaya :

«— Gelecek ramazanda gene bekleriz» demişler.

Hoca, ertesi yıl için başka bir köye sözlü olduğunu söylemiş ve:

«— Hemşehriler, sizin köyünüzde nasıl olsa okumuş kisı yok. Hiç kederlenmeyin: ümmüye ümmünün imameti câizdir. Aranızdan birini imam yaparsınız, namazlarınızı kılarsınız» diye de akıl öğreterek, köylülerin ısrarından kurtulmuş.

Yıl geçmiş, ramazan gelmiş. Köylüler, imam efendi «Ümmünün arkasında namaz kılmak câizdir» dedi diye gitmişler, köylerindeki «Ümmü» adlı kadıncağızı alarak mescide getirmişler ve otuz ramazan namazlarını eda etmişler.

Bayramdan sonra, öbür köydeki işini bitiren imam efendi, şehre giderken bu köye de uğramış ve,

«— E, söyleyin bakalım, hanginiz cemaate imamlık ettiniz?» demiş.

Köylüler:

«— Ümmü kadın» diye cevap verince, İmam:

«— Kadının imameti câiz değildir. Ben size Ümmü kadının değil, ümmünün, yâni okuma yazma bilmeyen bir erkeğin arkasında da namaz kılabilirsiniz demiştim. Bütün namazlarınız havaya gitti» diye çıkışmış.

Bu sırada köylülerden biri,

«— Ben bunun zaten câiz olmadığını anlamıştım» demiş. «Çünkü, Ümmü kadının her eğilişinde benim saçlarım ayağa kalkıyordu.»

...ır söylemişlerdi, hangi gerekçelere dayanarak red kararı vermişlerdi? Bunlar bilinmiyordu. Açıklamak da henüz kimsenin aklına gelmemişti.

Bilinen şey şu idi: Komisyon, seçimlere ilişkin bütün kanunlar ile Siyasî Partiler Kanununu baştan sona incelemiş, bunların toplam olarak 36 maddesinde değişiklik yapılmasını uygun bulmuştu. Bu değişiklikler üzerinde, Komisyona katılan parti temsilcilerinden hiçbirinin itirazı yoktu. Sadece, partilerinin yetkili kurullarına danışma hakkı istemişlerdi. Bu da herkes tarafından kabul edilmişti. Komisyonun hazırladığı kanun teklifi, ilgili partilerin yetkili organlarında ele alınacak, benimsenenler veya benimsenmiyenler meydana çıkacak, daha sonra da teklif bütün partilerin yetkililerince imzalanarak Meclis Başkanlığına verilecekti.

Komisyon, herhangi bir partinin herhangi bir madde üzerinde itirazı bulunduğu takdirde, bunu görüşmek ve sonuca bağlamak için yeniden toplanma kararı da almıştı. Buna rağmen, itiraz edilen madde Komisyonda benimsenmezse, itiraz eden parti artık bu davranıştan vazgeçecekti. Böylece Komisyon, kendine göre bir usul getirmiş oluyordu.

Komisyonun teklifi

Partilerarası Komisyonun hazırladığı teklif şu hükümleri kapsıyordu.

1 — Siyasî partiler, aday yoklamalarında, illerde tesbit edilecek aday sayısının yüzde beşi oranında merkez adayı gösterebilecekler, bu adayların hangi illerde ve listelerin hangi sıralarında yer alacağını merkez organları aracılığıyla kararlaştıracaklardır.

2 — Seçimlerde adaylıklarını koyan kişiler birden fazla ilden aday olamıyacakları gibi, aynı günde yapılacak milletvekilliği ve senatörlük seçimlerine ayrı ayrı adaylık koyamıyacaklardır. Ayrıca siyasî partilerin aday yoklamalarına girenler de daha sonra bağımsız aday olarak seçime katılamıyacaklardır.

3 — Partilerin il ve ilçe Yönetim kurullarında görev alanlar aday yoklamalarına katılmak isterlerse, bu görevlerinden seçimden 90 gün önce istifa etmek zorundadırlar.

4 — Siyasî partiler, aday yoklamasına katılacaklara ait seçmen kütüklerini, yoklamadan 30 gün önce ilçe seçim kurullarına verecek-lerdir.

5 — Aday adaylarının propaganda amacıyla açık hava veya kapalı salon toplantıları düzenlemeleri, duvar veya el ilânları kullanmaları yasaklanacaktır.

Ancak, ilçe seçim kurullarının aday yoklamalarında adayları tanıtıcı, adayların başarılarını anlatan

---

olayların içinden

Kabahat kimde?

Mehdi ZIT

— Demek, bütün kabahat onlardaymış.

— Kimlerde?

— Valilerde.

— Ne kabahati yahu?.

—Pahalılığın kabahati..

— Dalga geçmesene!.. Valiler ne diye pahalılığın kabahatlisi olsunlar?.

— Fiyatları kontrol etmiyorlarmış.

— Nerden anladın?.

— Baksana. Ticaret Bakanlığı şimdi hepsine genelge göndermiş. «Fiyatları kontrol edin, pahalılık olmasın» diye.

— Eee.. Ne olacak?.

— Artık pahalılık olmıyacak.

— Neden?.

— Çünkü valiler fiyatları kontrol edecekler. Fiyatlar kontrol edilince de, artık korkup, artmıyacaklar.

— Demek şimdiye kadar fiyatlar kontrol edilmiyormuş. Bundan sonra valiler kontrol edecekler.

— Evet.

— Valiler kontrol edince, fiyatların artmıyacağına sen inanıyor musun?.

— İnanmıyorum.

— Ben de.

— Sanırım, Ticaret Bakanıda inanmıyordur.

— Öyleyse neden böyle yapıyorlar?.

— AP politikası gereği..

— Ne demek o?.

— Yâni, dostlar alış verişte görsün. Hani yok mu, bakın, pahalılıkla biz nasıl mücadele ediyoruz, ama, valilerde iş yok demeye getirecekler.

— İyi ama, pahalılıkla bu şekilde mücadele edilmiyeceğini bilmiyorlar mı?.

— Senden benden daha iyi biliyorlar.

— Öyleyse ne diye yapıyorlar?.

— Başka türlüsünü yapamazlar da ondan..

— Niye?.

— Çünkü: fiyatların durmadan artmasında çıkarı olanların hepsi, AP destekçisidir. Bu bakımdan AP, pahalılıkla bilimsel ve ekonomik bir mücadele yapamaz. Yaparsa, baltayı kendi ayağına vurmuş olur.

— E, peki, ne olacak bu işin sonu?.

— AP iktidarda kaldıkça, bu pahalılık gittikçe artarak devam edecek...

MAYIS

P	Pt	S	Ç	P	C	Ct
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
28	29	30	31			

dökümanlar hazırlamaları öngörülmektedir. Hazırlanacak bu dökümanlar, aday yoklaması sırasında seçim sandıkları başına asılacak ve adaylar halka tanıtılacaktır.

6 — Siyasî partiler, aday listelerini ve adaylarının listedeki sıralarını oy verme gününden 42 gün önce tesbit edeceklerdir. Milletvekili adaylığı için oy verme gününden 37 gün öncesine kadar müracaat yapılabilecektir.

7 — Seçmenler isterlerse birleşik oy pusulası üzerine istedikleri kişiler hakkında tercihlerini belirten işaret kullanabileceklerdir. Ancak, iki aday bulunan seçim çevresinde bir, üç ve dört aday bulunan seçim çevresinde iki, beş ve altı aday bulunan seçim çevresinde üç, yedi ile on aday bulunan seçim çevresinde, onbir ile onbeş aday bulunan seçim çevresinde beş, 16 ile 20 aday bulunan seçim çevresinde altı, 21 ile 25 aday bulunan seçim çevresinde yedi ve 26 dan fazla aday bulunan seçim çevresinde de sekiz aday için seçmenler tercih yapabileceklerdir.

Ön seçim sistemi değişiyor

Komisyonun hazırladığı teklif, üzerinde en çok durulan ve yakınmalara yol açan ön-seçim sistemini de değiştiriyordu. Buna göre, ön-seçimleri siyasî partiler kendi tüzükleriyle ve istedikleri biçimde hükme bağlayacaklardı. Ancak, ön-seçimlerin parti tüzüklerine uygun olarak yapılıp yapılmadığını yargıçlar denetliyeceklerdi. Böylece her parti kendi görüşüne göre, bir ön-seçim sistemi uygulama olanağına kavuşmuş olacaktı.

Komisyonun getirdiği bir yenilik de siyasî partilerin seçim sırasında televizyondan da konuşma yapmalarının sağlanması idi. Buna göre, siyasî partiler televizyonda üçer defa propaganda konuşması yapabileceklerdi. Bu konuşmalar 5-10 dakika ile sınırlandırılacak ve saatleri Yüksek Seçim Kurulunda tespit edilecekti. Siyasî partiler, televizyon progapanda konuşmaları sırasında çalışmalarını anlatan filmler gösteremiyeceklerdi.

CHP ne diyor?

Komisyonun hazırladığı teklif metni, geçen haftanın son günü olağanüstü toplanan CHP Parti Meclisinde ele alındı. Parti Meclisi, bu konudaki görüşünü aynı akşam yayınladığı bir bildiriyle açıkladı. CHP şöyle diyordu:

1 — 13 Mayıs günü yapılan daimî seçmen kütükleri yazımında tesbit edilen aksaklıkların idarî veya gerekiyorsa kanunî yoldan giderilmesi için bir çare aranmalıdır.

2 — Seçim yasamızda 21 yaşını bitiren her Türkün seçmen olduğunun saptanmasına karşılık, seçim yapıldığı tarihte 21 yaşını bitirmiş olan yurttaşlar, kütüklerin yazıldığı tarihte 21 yaşını doldurmamış oldukları için oy kullanamamaktadırlar. Bu durum, kanunun tanıdığı haklara açıkça aykırıdır. Bunun giderilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

3 — 18 yaşını bitiren her Türk'ün seçmen olması görüşünde ısrar edilmelidir.

4 — Televizyonda seçim kampanyası süresince siyasî partilere verme ya posta yolu ile olmalı, ya ması gereklidir.

5 — Seçim afişlerinin resimli olması yolunda ısrar edilmelidir.

6 — Yurt dışındaki seçmenlerin Türkiye'deki bir seçmene vekâlet vererek oy kullanmaları, oy serbestisi ilkesine aykırıdır. Oy verme ya posta yolu ile olmalı, ya da bulundukları yerde mühürlü sandıklara oylarını atmalıdırlar.

Prof. Güneş diyor ki..

Konuyu bir defa da CHP Ortak Grupu ele aldı. Partilerarası Komisyona katılan temsilcinin verdiği bilgi dinlendikten sonra, Parti Meclisinin itirazlarını gözden geçirmek üzere bir Komisyon kurulması kararlaştırıldı. Genel Başkan Ecevit'in başkanlığındaki komisyona Genel Sekreter ile yardımcıları ve Grup yöneticileri katılacaklardı.

Bu arada CHP Genel Sekreter Yardımcısı Prof. Turan Güneş de,

Seçimlerin getirdiği ve götürdüğü

Sayın Demirel, muhalifi olan milletvekillerini Meclis'e gelmedikleri için halka ilân edeceğini söylüyor. Halkımız için böylesine bir şikâyet geçerli olursa, Demirel'in de şikâyet edilecek yanları yok mu? Elbette vardır. Bunların hepsini değil ama, bir tanesini ben söyliyeyim. Halkın oyları ile kendisine verdiği iktidarı neden sıkıya gelince hemencecik bırakıverdi? Yarın seçimlerde o, muhaliflerini halka şikâyet ederken, kendisine oy veren seçmenler de:

«Bizim sana verdiğimiz iktidarı nettin?» diye sormayacaklar mı?

Eğer seçmenler böyle bir soruyu yöneltecek olursa, sanırım biçimsel demokrasiye inanan Demirel de bundan memnun kalacaktır.

Milletvekillerinin tümünden sadece son günlerdeki devam ve devamsızlıklarından ötürü mü şikâyette bulunulmalıdır? Onlara da, «Biçimsel demokrasiyi iki yıldır nerede sakladınız» denilecektir. Çünkü seçim düzleminde, Demirel de, muhalifleri de, milletvekilleri de birlikte bulunacaklardır.

CHP Genel Başkanı Ecevit'in son yurt gezilerinden çıkardığım sonuçlara göre, seçmenler yurt sorunlarına karşı oldukça ilgili görünüyorlar. Yurt sorunların çoğunu da inceliğine inecek kadar bildikleri anlaşılıyor. Bunları sordukları soruların niteliğinden çıkarıyorum.

Eğer yaygın seçmen kitlesi sorduklarının nasıl çözümleneceğini de biliyorsa, hem demokrasinin geleceğinden, hem de sorunların çözümünden umudu yitirmemek gerekir. Fakat ortada seçmeni yanıltıcı bazı işlerin döndüğü de gözden kaçmıyor. İktidar kanadına mensup ilgililer bazı seçimlik manevralara girişerek seçmenlerin yeniden gözlerini boyama çabasındalar. Ucuz gübre, tohumluk, traktör vermek istiyorlar. Bazı köylere elektrik götürüyorlar. İşçi dövizinden sıkıntısı çekilen mallar ithal edilecektir. Bozbeyli'ye göre büyük paralar da ortada dönecektir.

Şimdi düşünülecek nokta şudur: Seçmenler bu geçici hareketler ve tedbirlerle tav olur mu, olmaz mı? Bu yapılanların «seçimiyle» ve göstermelik olduğunu çakar mı, çakmaz mı?

Eğer geniş seçmen kitlesi bunların geçici olduğunu kavrarsa, demokrasi de kurtuluş, «seçimiye» olarak yapılan işler de durur. Hani rayına oturtulması istenen demokrasi var ya, belki o da o zaman rayına oturur.

Sayın Demirel'le bundan birkaç ay önce yaptığım yurt gezilerinde dikkatimi çeken olaylar vardı. Eskiden seçmenler, yanlarına gelen büyük adamlardan, cami, minare, hoparlör, okul, yol, köprü, su isterlerdi. Şimdi çıkarlarını daha iyi biliyorlar, taban fiyatının artırılmasını, aracının, tefecinin kaldırılmasını, banka kredilerinin doğrudan doğruya kendilerine aktarılmasını, köylere verilen elektrikten katılma payı alınmamasını istiyorlar, Demirel de bu isteklere, «iktidarda olmadığı için çare bulamadığını» söylüyordu. Bugün, bu istekler karşısına çıktığında gene aynı karşılığı tekrarlayabilir. Fakat yaygın seçmen kitlelerinin bu isteklerini hangi metodla kim karşılayacaktır? Seçmenler bir de bunu bilirlerse, sorunların yüzde altmışı çözümlenmiş olur.

Seçmen yaşının 18'e indirilmesine CHP'den başka öteki partiler karşı geliyor. Neden karşı geliyorlar? Söylenilen, 18 yaşındakiler seçimlerde oy verirlerse, bu oyların CHP'ye akacağıdır. Oysa 18 yaşındaki seçmenlerin hepsi büyük şehirlerde oturmuyor, hepsi de okumuş yazmış değiller...

Demek kırsal bölgelerdeki gençlerin de oylarını CHP'ye vereceklerinden çekiniliyor. Bülent Ecevit'e göre, 18 yaşındaki genç suçlandırılırken ergin sayılıyor, fakat oy kullanırken ergin sayılmıyor. Karşıt partilerin bu çelişkili davranışına gençlerin dikkatlerini çekiyor. Gençler kendilerine seçmenlik hakkını tanımayan partilere karşı, bu seçimlerde tavırlarını takınmalıdırlar. Madem demokrasi var.

Demokrasilerde istekler verilmez, demokratik savaşma ile alınır. Gençler bu seçimlerde etkenliklerini göstererek demokratik haklarını almaya çalışmalıdırlar.

Ülkemiz, bugünkü koşullar altına birdenbire girmemiştir. İşsiz, okulsuz, güvensiz kalışının nedenleri vardır. Bu nedenlerin başında da halkın kendi sorunlarını kendinin açıklıkla bilmemesi, bunların ona anlatılmaması geliyor. Bugün artık siyasal partilerin hepsi iş, okul, sosyal güvenlik vadediyorlar. Fakat bunu verecek olan parti var, veremiyecek olan parti var. Bu istekleri komünistlik gibi gösterenler, bunları hiç veremezler.

Halkımız, kimin tarafından verilebileceğini, kimin tarafından verilemiyeceğini anladığı an, arada lafla geçinen siyasal kuruluşlardan çoğu da bu seçimlerde ömürlerini sona erdirirler. Bu seçimler, öteki seçimlerde olduğu gibi bazı partileri iktidara getirecek, bazılarını muhalefette koyacak, bazılarını da silip süpürecektir. Bu seçimlerin bir özelliği de şikâyet hakkı kadar silip süpürme hakkının kullanılması olacaktır.

MEHMED KEMAL

düzenlediği basın toplantısında, Yüksek Seçim Kurulunun (B) grupu illerinde Senato yenileme seçimi yapılmaması konusundaki kararının Anayasaya aykırı olduğunda ısrar ettiğini bildirdi, Ekim ayında (C) grupu illerle birlikte (B) grupu illerde de Senato yenileme seçimi yapılması için partisinin yeniden Yüksek Seçim Kuruluna başvurdu ğunu ifade etti.

Güneş, özellikle Hükümeti teşkil eden partilerin seçimden ve seçmenden kaçar bir tutum içinde bulunduklarını söyledi, (B) grupu illerde de Senato yenileme seçimi yapılması için partilerarası Komisyona götürülen teklife bu iki partinin karşı çıkmış olmalarını yerdi.

CHP Genel Sekreter Yardımcısına göre, Anayasa, senatörlerin görev süresini altı yıl olarak saptamıştı. Ancak (C) grupu illere mensup senatörler dokuz buçuk yıldan beri, (B) grupu illere mensup senatörler ise yedi buçuk yıldan beri görev yapıyorlardı. Bu durumda senatörlük fiilen dokuz buçuk yıla çıkmış oluyordu. Güneş şöyle diyordu:

«— Bu süre içinde Millet Meclisi iki kez yenilenmekte, fakat senatörlük gene de devam etmektedir. Cumhuriyet Senatosu üye tam sayısı 185'tir. Bunun 34'ü seçimsiz gelmiştir. Diğer üyeler de altı yıldan çok daha fazla bir süre görevde kalmaktadır. Böylece Senato nun demokratik niteliği kaybolmaktadır. Anayasanın kurduğu denge de bozulmaktadır.

Bugün görevde bulunan senatörlerin büyük bir kısmı seçildikleri tarihteki partilerini terkederek başka partilere girmişlerdir. Veya bağımsız kalmışlardır. (B) Grupun da 15, (A) grupunda da 8 senatörün durumu budur. Bu davranışlarının seçmenlerce onaylanıp onaylanmadığını saptamak lâzımdır. Bu senatörler artık seçmeni değil, kendilerini temsil eder hale gelmişlerdir.

Kurulduğu günden beri seçimlerde ancak tek senatörlük kazanmış bulunan CGP bugün Senatoda 22 sandalyaya sahiptir. Bunun büyük bir kısmını da seçmenlerden seçimlerden kaçınılarak elinde bulundurmaya çalışmaktadır.

Görülen açık seçik odur ki, AP nin ve CGP'nin tutumundan ötürü Türkiye'de demokratik rejimin en basit kuralları ve temelleri dahi uygulanamamaktadır. AP Mecliste hükümet çoğunluğuna sahip olduğu halde, iktidar sorumluluğunu tek başına üzerine alamamakta ve böylece parlâmenter rejimin mekanizmasını bozmaktadır. Her iki partinin seçimler konusundaki tutumu da Senatoya seçmen iradesinin yansımasına engel olmaktadır.

Özgürlüklerin kısılması girişimleri yanında devlet iktidarının hiç olmazsa bir kısmını seçimsiz elde tutma gayretleri koalisyon partilerinin seçmene ve demokratik rejime saygısızlıklarının en kesin kanıtıdır. Bunu kamuoyu önünde belirtmeyi görev sayıyoruz.»

Sıkıyönetim

Yeniden uzatılıyor

Millî Güvenlik Kurulunun, sıkıyönetimi yeniden uzatmak için Çankaya Köşkü'nde toplandığı gün, Ankara Bölgesi Sıkıyönetim Komutanlığı, yeni bir banka soygunu haberini basına ulaştırıyordu. Sıkıyönetim Komutanlığı nın bu konudaki basın bülteni şöyleydi:

«21 Mayıs 1973 Pazartesi günü saat 10.45 raddelerinde, İş Bankası Abidinpaşa Şubesi, henüz kimlikleri tesbit edilemiyen silâhlı iki şahıs tarafından soyularak 36.925,20 Tl. alınmıştır.

Faillerin ele geçirilebilmesi için ilgililerce gerekli takip ve tahkik yapılmaktadır.»

Bu açıklamadan anlaşıldığına göre, Millî Güvenlik Kurulu, o gün beş saat süren toplantısının daha yarısına gelmeden bu soygun olayı patlak vermiş ve herhalde toplantı da geniş ölçüde ele alınmıştı.

Millî Güvenlik Kurulu toplantıları Cumhurbaşkanının başkanlığında oluyordu. Bu toplantıya Başbakan ve yardımcılarıyla Kurulun üyesi olan Bakanlar, Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları katılıyorlardı. Millî Güvenlik Kurulu o gün de aynı kadro ile toplandı. Sadece Hava Kuvvetleri Komutanı, yurt dışında bulunduğu için, çalışmalara katılamamıştı.

Avrupa Konseyinde hava

Sıkıyönetimin uzatılması konusunun tartışmaları sırasında Avrupa Konseyindeki olayların da gözönünde bulundurulduğu daha sonra yayınlanan bildiriden anlaşılıyordu. Gerçekten, Millî Güvenlik Kurulu toplanmadan birkaç gün önce Avrupa Konseyinde özellikle Türkiye'de sıkıyönetim uygulaması sözkonusu yapılmış, İngiliz ve Hollanda'lı delegeler, bu konuda ağır eleştirilerde bulunmuşlardı. Konseyin Türkiye'li delegeleri, bu eleştirilerden haksız bulduklarına cevaplar vermişler ve böylece havayı bir ölçüde yumuşatmayı başarmışlardı. Ne var ki, Turhan Feyzioğlu'nun, Türkiye'de olup bitenleri eleştiren Konsey üyelerinden bir kısmını «komünistlikle» suçlaması, CHP temsilcisi Mustafa Üstündağ'ın anlattığına göre, düzeltilmiş olan havayı iyiden iyiye hararetlendirmişti ve bu durum, tabiatiyle, hiç de Türkiye'nin lehine olmamıştı.

Millî Güvenlik Kurulunun toplantısından sonra yayınlanan bildiride, toplantıya **«millî güvenliğimize ilişkin iç ve dış durumlarda meydana gelen gelişmelerin gözden geçirildiği»** belirtiliyor ve bu arada sıkıyönetimin 26 Mayıs 1973 tarihinden itibaren bazı illerden kaldırılmasının hükümete tavsiye edilmesi ne karar verildiği bildiriliyordu.

Başbakan ve gazeteciler

O gün gazetecileri en çok uğraştıran konu, sıkıyönetimin hangi illerden kaldırılacağı konusu oldu. Başbakan Naim Talû, alışkan olduğu üzere, Çankaya Köşkü'nün önünde bekleşen gazetecilere selâm bile vermeden ayrıldı, öteki Bakanlar da kendisini izlediler. Hükümetin gerçi Adana, Hatay ve Kocaeli illerinden sıkıyönetimi kaldırma niyetinde olduğu ve Millî Güvenlik Kurulunda da bu yolda görüşler ileri sürüldüğü biliniyordu ama, bunu yetkili kimselere doğrulatmak mümkün olmadı. Bunu resmen öğrenebilmek için bir gün beklenmesi gerekiyordu.

Salı sabahı toplanan Bakanlar Kurulu, bir saat içinde Adana, Hatay ve Kocaeli illerinde sıkıyönetimin kaldırılmasına, İstanbul, Ankara, Diyarbakır ve Siirt illerinde ise iki ay daha uzatılmasına karar ver-

mişti. Bakanlar Kurulunun bu yolda aldığı karar, TBMM birleşik toplantısında tartışılacak ve kesin sonuca bağlanacaktı. Hükümetin sıkıyönetimle ilgili kararının TBMM de onaylanacağı sanılıyordu. Zira, CHP den başka hiçbir siyasî parti, sıkıyönetimin kaldırılması lehinde bir tutum içinde görünmüyordu. Feyzioğlu'nun GP'si ise seçim sırasında bile sıkıyönetim uygulamasının devam etmesi eğiliminde bulunduğunu ortaya koyuyordu.

TOPLUM baskıya verildiği sırada TBMM, bu konuda kararını almış olacaktı.

Seçimlere doğru

Sıkıyönetim, Birinci Erim Hükümeti zamanında 11 ilde birden ilân edilmiş, 26 Ocak 1973 tarihinde Zonguldak ve Sakarya illerinden, 26 Mart 1973 tarihinde de İzmir ve Eskişehir illerinden kaldırılmıştı. Şimdi üç ilden daha kaldırılacak ve muhtemelen seçimlere sıkıyönetimsiz gidilebilecekti.

Ancak, sıkıyönetimin kalktığı illerde sıkıyönetim askerî mahkemeleri görevlerine devam edecekler ve ellerindeki dâvalarla dosyaları sonuçlandıracaklardı. Sıkıyönetim Kanununda yapılan son değişiklikle bu, gerçekleştirilmiş bulunuyordu. Askerî mahkemeler, bundan önce sıkıyönetim kaldırılmış olan illerde de görevlerini sürdüreceklerdi.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulmuş olması halinde bile askerî mahkemelerin görevlerine devam etmeleri ise Anayasa değişikliği ile sağlanmıştı. Bu mahkemeler, sıkıyönetim kalktıktan sonra işlenecek suçlara bakacak, kuruldukları tarihe kadar askerî mahkemelere intikâl etmiş dosya ve dâvalar ise bu mahkemelerde kalacaktı.

Timisi'nin durumu

Ankara Bölgesi Sıkıyönetim Komutanlığının da bu arada Türkiye Birlik Partisi Genel Başkanı Mustafa Timisi'nin dokunulmazlığının kaldırılması için Parlâmentoya başvurduğu açıklanıyordu. Gazeteler, bu konudaki Başkanlık tezkeresi Parlâmentoya geldiğinde, Timisi'nin dokunulmazlığının kaldırılması istendiğini öğrenmişler, ancak tezkerede gerekçe gösterilmediği için nedenini öğrenememişlerdi. Gazetelerde bu yolda haberler yayınlanınca, TBP Genel Merkezi bir açıklama yaparak dokunulmazlığın neden kaldırılmak istendiğini duyurdu. Açıklamada şöyle deniliyordu.

«15 Mayıs 1973 tarihli gazeteler de 'Timisi'nin yasama dokunulmazlığının kaldırılması istenmiştir. TBP Genel Başkanı Mustafa Timisi'nin yasama dokunulmazlığının kaldırılmak istenmesinin nedeni açıklanmamıştır' şeklinde bir haber kamuoyuna duyurulmuştur.

Genel Başkanımız Sayın Mustafa Timisi'nin Ege gezisinde bulunuşu sebebiyle bu haberin mahiyeti yetkili makamlardan öğrenilemediği için bugüne kadar tarafımızdan bir açıklama yapılamamıştır.

Meselenin aslı şudur :

Tüzük hükümleri gereğince Genel Başkanlık Divanı 25 Ocak 1973 tarihinde Ankara'da il Başkanlarımızın katılmış olduğu bir toplantı düzenlemiştir. Bu toplantı da normal toplantılarımız gibi mütalea edildiği için Sıkıyönetim Komutanlığına bilgi verilmemişti.

Sıkıyönetim Komutanlığı, Sıkıyönetim Kanununun 16. maddesi hükmü gereğince haber verilmeyişinden dolayı Genel Başkanımız sayın Mustafa Timisi hakkında bir soruşturma açarak, bu hususta ifadesinin alınabilmesi için harekete geçmiş ve Meclis'e başvurmuştur. Mesele budur.»

Başbakanlığın, Timisi'nin yasama dokunulmazlığının kaldırılmasını isteyen tezkeresi, incelenmek üzere Adalet ve Anayasa Komisyonlarından meydana gelen karma komisyona gönderilmiştir. Karma Komisyon, önümüzdeki günlerde toplanarak, tezkereyi ele alacak ve bir sonuca bağlayacaktır.

Üniversite

Paralı öğrenim

Üniversitelere paralı öğrenim sistemini getiren tasarı, geçen haftanın ortalarında Millet Meclisi Bütçe Komisyonunda da kabul edilerek, son şeklini alma yolunda bir adım daha attı. Tasarı, Komisyonda görüşülürken, Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz'in yaptığı açıklamaya göre, Türkiye'deki üniversitelerde önümüzdeki yıldan itibaren paralı sisteme geçilmiş olacak ve her öğrenciden yılda 3 bin lira alınacaktı.

Bakanın açıklamasına göre, bir öğrenci, hiç sınıfta kalmadan üniversiteyi bitirebilmek için sadece öğrenim ücreti olarak devlete bin lira ile 15 bin lira arasında değişen vergi ödeyecekti. Bakan, aslında bunun vergi olmadığını, yüksek öğrenimin dünyanın her yerinde parasız olmaktan çıktığını ileri sürüyordu.

Bu tasarıyı parlamentoya Melen hükümeti göndermiş, Millî Eğitim Komisyonunda kabul edildikten sonra Bütçe Komisyonuna gelmişti. Daha sonra Millet Meclisi genel kuruluna gelecek olan tasarı, son olarak da Senatoda görüşülecek ve yürürlüğe girecekti.

Tasarı, Bütçe Komisyonunda görüşülürken, genellikle fırsat eşitliğini önleyen hükümler taşıması nedeniyle sert eleştirilere uğramış, buna bazı AP'liler de katılmışlardı. İşin garip tarafı, tasarının altında kabul imzası bulunan Melen hükümetinin İmar ve İskân Bakanı Turgut Toker'in şimdi, komisyon üyesi olarak, buna red oyu vermesiydi.

«Devlet hizmet satamaz»

Millî Eğitim Temel Kanunu adını taşıyan tasarı üzerinde söz alan AP'li Abdurrahman Güler de CHP'li üyelerle görüş birliği içinde eleştiriler yapmış, **«devlet hizmet satamaz»** diyerek, yüksek öğrenimin paralı olmasını öngören 38'inci maddenin reddedilmesini istemişti. CHP'li Kemal Önder de **«fırsat ve imkân eşitliğini ortadan kaldıran paralı eğitim reform değildir. Bu ilke, onbinlerce genci yüksek öğrenimden yoksun bırakacaktır»** diyordu. Kemal Önder, Ahmet Şener'le birlikte tasarıya oy veren CHP'li üye idi. Bunlara Abdurrahman Güler ile Turgut Toker de katılmışlar, ancak çoğunluğu sağlayamadıkları için bu maddenin reddedilmesi mümkün olmamıştı.

Paralı öğrenim üzerindeki eleştirileri cevaplandıran Millî Eğitim Bakanı Dengiz ise bu maddenin **«fırsat ve imkân eşitliğini tam anlamıyla gerçekleştirmek»** için düzenlendiğini söylüyor, Türkiye'de halen 170 bin yüksek öğrenim öğrencisi bulunduğunu, bunun 135 bininin parasız okumakta olduklarını belirterek şunları ekliyordu:

«— Bu sayıdaki öğrenciden sadece 10 binine Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından kredi verilebilmekteydi. Bu yıl 12 bin öğrenciye daha kredi verilmek suretiyle bu rakam 22 bine çıkacaktır. Öte yandan, eğitim enstitülerinde okuyan 8 bin, yüksek öğretmen okullarında okuyan 4 bin parasız yatılı öğrenci vardır. Toplam olarak 34—35 bin civarında kredili, burslu ve parasız yatılı bu öğrenciler dışındaki 135 bin yüksek tahsil öğrencisi parasız okumaktadırlar. Bunlardan alınması yeni kanunla öngörülen paralar, öğrencilerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına tahsis edilecek, gerekli tesisler yapılacaktır.»

Tasarının 47'nci maddesi

Bakanın Komisyonda yaptığı açıklamaya göre, tasarı bir taraftan parasız okuyan öğrencilerden para alınmasını öngörürken, bir taraftan da tespit edilen miktarın üzerinde para alan bazı öğrenim kurumlarını da düzenleyecek ve meselâ Boğaziçi Üniversitesinde öğrencilerden alınan 6 bin lira ile, devletleştirilmiş yüksek okullarda uygulanan 5500 liralık ücretler de 3 bin liraya indirilmiş olacaktı. Bakan, **«Böylece öğrenciler istedikleri üniversiteye gitme olanağı bulabileceklerdir»** diyordu.

Tasarıda yer alan 47'nci madde de öğretmen ve emekli öğretmenlerin çocukları ile yetimlerinin yüksek öğrenimlerinin devletçe sağlanmasını öngörüyordu. Aynı madde, görev yerlerinde çocuklarının durumu ile mütanasip öğrenim kurumu bulunmayan öğretmen ve emekli öğretmenlerin çocuklarının temel eğitim ve orta öğrenim kurumların da parasız okumalarını da sağlıyordu.

Üniversite personel kanunu

Bütçe Komisyonu, bu tasarıyı kabul edip Meclis Genel Kuruluna gönderdikten sonra, üniversite öğretim üyeleri ile yardımcılarının ay

lık, ödenek ve öteki özlük haklarını düzenleyen **«Üniversite Personel Kanunu Tasarısı»**nı ele almıştı. Bu tasarıya göre de üniversite öğretim üyeleriyle yardımcılarına, aylıkların dışında her ay, aylıklarının yüzde 40ı oranında iş güçlüğü, iş rizki ve iş temininde güçlük zammı verilecekti.

Mali hükümlerinin 1 Mart 1970 tarihinden geçerli olacağı hükme bağlanan bu tasarı, Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü, İktisadî ve Ticarî İlimler Akademileri, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi ve Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerini de kapsamına alıyordu.

Tasarıya göre, profesörler, profesörlüğe yükseldikleri tarihi izleyen ayın başından itibaren birinci derecenin ilk kademe aylığını; doçentler, doçentliğe yükseldikleri tarihi izleyen ayın başından itibaren dördüncü derecenin ilk kademe aylığını alacaklardı. Asistanlar ise görevlerine, devlet memurları kanunu hükümleri gereğince, öğretim niteliği ile süresine ve kademesine göre girebilecekleri sınıfın derece ve kademesinin bir üstünden başlayacaklardı.

Tasarı, öğretim üyeleri ve yardımcılarıyla ilgili kadroların her yıl bütçe kanunlarında gösterilmesini hükme bağlamaktaydı ve boş kadroların yayın organlarıyla ilânını öngörüyordu.

Üniversite rektörlerine 200 lira, rektör yardımcılarına, fakülte dekanlarına ve yüksek okul müdürlerine de 150 lira gösterge üstü aylık ödenecekti.

Bir başka madde

Tasarının bir başka maddesine göre de, yüksek öğrenimini tamamlayıp hizmete girmeden önce lisans veya lisans üstü uzmanlık öğrenimi yapanlarla, tıpta uzmanlık belgesi alanlara ve doktora yapanlara bir derece yükselme uygulanacaktı. Yurt dışında öğrenimini tamamladıktan sonra, yurt için de veya dışında araştırma veya inceleme çalışmaları yapanlara da, geçirilmiş hizmet dışı süreler için her yılı bir kademeye ve her üç yılı bir dereceye karşılık olmak üzere değerlendirme yapılacaktı.

Öğretim üyeleri ve yardımcıları, dereceleri içinde en az üç yıl bulunmaları ve bu derecenin üçüncü kademe aylığını bir yıl fiilen almış olmaları halinde bir üst dereceye yükselebileceklerdi. Kademe yükselmeleri ise öğretim üyesi veya yardımcısının **en az** bir yıl süre ile bulunduğu kademede çalışmış olması ve ilerlenebilecek bir kademenin de bulunması haline bağlanmıştı. Bunlarda ayrıca, olumlu sicil almaları şartı da aranacaktı. Derece ve kademe ilerlemelerinin onay merci olarak da üniversite rektörlüğü gösteriliyordu.

Tasarıya göre, öğretim yükü, ek ders, seminer ve uygulamaya ilişkin süreler ve ücretler, üniversitelerarası kurulca hazırlanacak tüzüklerde saptanacaktı.

Kuruluşlarda geçici veya sürekli görev yapan öğretim üye ve yardımcılarına **«kuruluş ve gelişme güçlüğü ödeneği»** verilecek, ayrıca yurt dışından geçen sürelerden en çok beş yılı borçlanmak yoluyla emeklilikten sayılacaktı. Tasarının emeklilik haklarına ilişkin hükümleri de 1 Mart 1970 tarihinden itibaren geçerli olacaktı.

İntibakları gerçekleştirmek için dokuz üyeden oluşan bir Merkez İntibak Komisyonu kurulacak ve bu komisyon en geç üç ay içinde bütün intibakları tamamlamış olacaktı. İntibaklarda her türlü ödeme dikkate alınacak ve meydana gelecek aleyhte fark, kademe ve derece ilerlemeleri uygulanmak suretiyle giderilecekti. Tasarıya göre, öğretim üyeleri ve yardımcıları, devlet memurları kanunundaki hükümlere göre intibak ettirilecekler, ancak o hükümlere göre intibak ettirilen devlet memurlarından daha aşağı derece ve kademede olmayacaklardı. Bu takdirde kazanılmış haklar dikkate alınacaktı.

ÇİLESİ BİTMEYEN YAZAR

ÇETİN ALTAN

(Kapaktaki konu)

Hemen her hafta, ya da iki haftada bir, gazetelerde şöylesine bir haber başlığına rastlayabilirsiniz:

«Çetin Altan yargılandı.»

Nitekim, bu tür haberlerin en tazesi, 19 Mayıs tarihini taşıyan gazetelerdeydi ve haberin içeriği şöyleydi.

«Yazar Çetin Altan'ın Akşam Gazetesi'nde yayınlanan 'Parlamentoculuğa son şans' adlı yazı dizisinden dolayı dün İstanbul Beşinci Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmasına yeniden devam edilmiştir.

Daha önce bu dâvadan beraat eden Çetin Altan, kararın Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarafından esastan bozulması üzerine yeniden yargılanmaktadır. Dünkü ilk duruşmada Çetin Altan mahkemeden mehil istemiş, mahkeme bu isteği kabul etmiştir.»

Bu haberin yayınlandığı günden sadece beş gün önce ise, Çetin Altan gene İstanbul'da, bir başka Ağır Ceza Mahkemesinde, bu kez 6'ncı Ağır Ceza Mehkemesinde, gene Akşam Gazetesi'nde yazmış oldu şu **«Az Gelişmiş Ülkeler»** başlıklı yazısı dolayısıyla, Türk Ceza Kanununun 142'nci maddesine göre yargılanıyordu. Çetin Altan'ın 1970'de yazdığı bu yazı dolayısıyla açılmış davası daha önce beraatle sonuçlanmıştı. Ne var ki Yargıtay I. Ceza Dairesi bu dâvayı usulden bozmuştu. Bozma nedeni ise, Savcılığın Sorgu Yargıçlığına yazdığı yazının basın dâvalarında geçerli olan üç aylık zaman aşımı süresini aşıp aşmadığının mahkemece incelenmedi - ğiydi.

Çetin Altan, yeniden başlayan bu dâvası dolayısıyla Mahkemede bir diyeceği olup olmadığı sorulduğunda şöyle konuştu:

— Beraat ettiğim bir dâvada bu kadar ince bir usul sebebiyle kararın bozulması karşısındaki hassasiyete müteşekkir olmak gerekir. Ancak Savcılığın Sorgu Yargıçlığına yazdığı yazının tarihiyle yetinmeyip tarihin defterlerden incelenmesi gibi bir gerekçeyle beraat kararını bozan Yüksek Yargıtayın, mahkûm olduğumuz dâvalarda ayni dikkat göstermesini şükranla karşılardık. Nitekim, mahkûm olduğumuz davalarda dokunulmazlığımızın kaldırılması için, Meclis İçtüzüğünün 178'inci maddesine göre mahkeme-

DÖRT YAZAR BIR ARADA: ÇETİN ALTAN, İL

ÇETİN ALTAN'la ilk karşılaşmamız, sanıyorum 1950'lerde Ulus Gazetesinde, Nurullah Ataç'ın yanında ya da odasında oldu. Çetin, çiçeği burnunda bir gazeteci ve o sıralar, daha da önemlisi, şair idi.

Çetin, daha sonraki yıllarda şiir yazmaktan vazgeçti, ama şairliğinden hiçbir şey kaybetmedi. Hep bir şair olarak yaşadı. Sonradan yazdığı oyunlarında, romanında, araştırmalarında, gündelik politik polemiklerinde, fıkralarında daima şiirli bir yan bulmak mümkündür.

Çetin, basın dünyamızın birden parlayan yıldızlarından biri oldu ve daima öyle kaldı. Hiç sönmedi... İnanırım ve her yerde de ısrarla savunurum ki Çetin Altan, bizden önceki gazeteci kuşaklarının da bizden sonrakilerin de, pek tabii bizim kuşağın da en parlak, en renkli, en etkili kalemidir.

Tek cümle ile belirtmek gerekirse, Çetin Altan büyük yazardır... Dilimizin büyük ustalarındandır... 1969'larda yayınlanan bir kitabım için yazdığı önsözde, «İlhami Soysal, herkesin ayrı bir hava çalmaya çalıştığı Babıâli orkestrasında virtüöz bir baterist gibidir. Bozuk düzen fülütlerle, çatlak fagotların, teli kopmuş, yayı kırık kemanların ortasında ta Edirne'den Kars'a kadar onun gümgümleriyle uyananlar, artık eski ninnileri dinlemez oldular» diyordu. Oysa Çetin, kendisi başlıbaşına bir orkestraydı. Şiirden gündelik fıkraya, makaleden araştırmaya, gezi notlarından tiyatro oyununa ve senaryoya, hikâyeden romana, çeviriden politikaya yazmadığı ve yapmadığı yoktu... Eksik bıraktığı tek şey, hapishanecilikti, onu da tamamladı. Hem de, haddinden fazla uzun sürdürerek...

Çetin Altan'la bir yerde âdeta ortaklaşa bir hayat çizgisini izledik. 1954 ya da 55'lerdi. Ankara'nın Babıâli'si Rüzgârlı Sokak'ta, Milli Emniyet Başkanlarından Ziya Selışık'ın sahibi olduğu bir iş hanının bod

...N SELÇUK, DOGAN AVCIOGLU VE İLHAMİ SOYSAL

KAPI YOLDAŞIM ÇETİN

İLHAMİ SOYSAL

...rub katındaki Cemil Sait Barlas'ın Son Havadis Matbaasında Çetin'le birlikte çok geceler, mürettip ma - saları üzerinde birlikte sabahladık. O, o ara işsizdi. İkinci oğlu yeni dünyaya gelmişti, geçim sıkıntısı içinde bunalıyordu ve A'sından Z'si ne herşeyini, her satırını kendisinin yapıp, yazıp doldurduğu, BALKABAĞI adlı haftalık bir güldürü dergisi çıkarmaya çabalıyordu. Ben de Cemil Sait'in SON HAVADİS Gazetesini çıkarıyordum. Teknik sek - reterlikten yazı işleri müdürlüğüne, muhabirlikten fıkra yazarlığına, yapmadığım iş yoktu.

Sonra bir Libya gezisinde Fizan çölünü Çetin'le birlikte gördük.. Bir başka gezide Paris sokaklarında birlikte sürttük sabahlara kadar. Almanya'da Amerikalıların beyin yıkamak üzere düzenledikleri bitip tükenmez bir brifingden birlikte kaçıp şarap içmeye gittik...

Çetin Altan, Nihat Erim'in sahibi olduğu HALKÇI gazetesinde yazdığı fıkralarla dikkati çekmişti. Sonra Halil Lütfi'nin TAN gazetesinde, YENİ GAZETE'de yazdı. Şöhret basamaklarını süratle tırmandı. Hak ettiği yere yükseliyordu. Kaleminin hakkını veriyordu.... AKŞAM'da TAŞ'lar yazmaya başladı, İstanbul'a taşındı.

Sanıyorum 1959 yılıydı, KİM Dergisinin Ankara temsilcisiydim. Bir işim dolayısıyla İstanbul'a git - miştim. Tam Karaköy köprüsünün üstünde Çetin'le karşılaştık. Öğleye yakın bir saatti. Sarmaş dolaş ol - duk, hal hatır sorduk; sonra Çetin, Bâbıâli'ye çıkacağını söyledi. Israrla benim de gelmemi istedi. O gün MİLLİYET'te fıkra yazarlığına başlıyacaktı. İlk yazısını yazmış, yazı cebinde, gazeteye götürüyordu. Gerdeğe girecek genç bir damat kadar heyecanlıydı. Gerçekten büyük bir gazetenin, önemli bir köşesine oturacaktı. Israrına boyun eğip, MİLLİYET'in Molla Fenari sokaktaki, o günlere göre pek modern binasına birlikte gittik.

Binada ikinci kata çıkıp, Genel Yayın Müdürü'nün odasına birlikte girdik. Çetin, yazısını bırakacak, ben de Abdi İpekçi'ye bir merhaba diyecektim. Sonra MİLLİYET'in yeni mensubu Çetin beni, binanın en üst kada yeni açılmış gazetenin özel kafeteryasına davet etmişti. de orada birlikte yemek yiyecektik. Oysa içerde işler bambaşka türlü gelişti. Akşam üzeri kapıdan çıktığımda, Çetin kadar ben de MİLLİYET'in bir mensubu olmuştum. Gazetenin Ankara Temsilcisiydim... Ayrı şehirlerde de otursak — O İstanbul'da, ben Ankara'da -, Çetin Altan'la MİLLİYET'teki kapı yoldaşlığımız üç yıl kadar sürdü.

Sonra Çetin'le AKŞAM Gazetesinde yeniden buluştuk. Çetin'in deyimi ile, «papazın katırını birlikte kovaladığımız» uzun yıllar geçti. Gene iki ayrı şehirdeydik ama, inanılması güç bir rastlantıyla belki on gün, onbeş günde bir karşılaştığımız ya da konuştuğumuz halde, ayni konulara el atıyor, ayni temaları tandans farkıyla işliyorduk... 1970 lere, 1971'lere böyle geldik...

Sonra 12 Mart, bizleri çil yavru su gibi dağıttı. AKŞAM ve CUMHURİYET gazeteleri onar gün süreyle kapatıldı. Çetin Altan ve İlhan Selçuk göz altına alındılar. Kısmette hapishanelerde de kader ortaklığı etmek varmış. Çetin'le İlhan'dan kısa bir süre sonra, ayrı bir şehirde, Ankara'da da olsa biz de önce göz altına alındık, sonra hapishaneye kapatıldık. Kapı yoldaşlığımız hapishanede de sürdü. Zaten daha önceleri de, haftada birkaç kez, adliye koridorlarında da, mahkeme sıralarında sanıklar olarak yakınlığımız sürer giderdi.

Çetin Altan, sanıyorum, ilk tutuklanmalarımızdan birkaç ay sonra salıverildi. Biz ise Ankara Mamak Cezaevinden İstanbul'da Davut paşa kışlası tutukevine naklolunduk Çetin, ziyaretimize gelirdi. Derken biz de salıverildik. Geçen yaz, kısa bir süre Bayramoğlu Basın Tatil Köyönde, iki işsiz güçsüz gazeteci olarak yârenlik ettik. Ardından, Çetin, kesinleşen mahkûmiyetlerinden bi - rinden dolayı tutuklandı. Sağmalcılar'daki Bayrampaşa Sivil cezaevine konuldu. Bu kez hapishanede ziyarete gitmek görevi bize düşüyordu. Bir kez gidebildik, ardından yeniden bir başka cezaevinde biz de ziyaretçi bekler olduk. Neyse, o da bir süre sonra son buldu ve biz şimdi dışardayız, ama Çetin gene içerde. Biz bitip tükenmek bilme - yen, sürüp duran «türlü - çeşitli» dâvalarımızdan hangisinin kesinleşe - ceğini kestiremez ve beklerken, Çetin de, yata yata bitiremediği hapis cezalarının ne zaman sona ere - ceğini hesaplamakla meşgul. Birimiz içerde, birimiz dışarda, bekleşip duruyoruz. Bakalım, daha ne kadar bekleyeceğiz?

Yoksa, beklediğimiz Godot mu? Onu da kestiremiyorum. Kaderci değilim ama, hapishanedeki kapı yoldaşım, kader yoldaşım dostuma, yüreğimin bütün içtenliğiyle, hapishanelerde akşam koğuşlar kilitle - nirken seslenildiği gibi seslenmek istiyorum :

— Allah kurtarsın!..

nin yazı yazması gerekirken, bu işi usul kanunlarına aykırı olarak Savcılık yapmıştır. Usule aykırı bir muamele geçersiz sayılacağından, dâvamız, süresinde açılmayıp za - man aşımına uğramıştır. Buna rağmen, bu durum dikkate alınmamıştır. Şimdi ise, beraat ettiğimiz dâvada bunca dikkat gösteriliyor.

NEYDI BU DAVA?

Çetin Altan'ın, 14 Mayıs günü İstanbul'da 6'ncı Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanırken sözünü ettiği ve mahkûm olduğunu söylediği bu dâva ne zamana ait bir dâva idi, sorusu akla gelebilir. Bu dâva, taaa 1966 sonlarıyla 1967 başlarında yazılıp yayınlanmış, sonra Meclis kürsüsünde de okunarak tutanaklara geçmiş, **«Bornova Savcısı Lütfen Dinleyiniz»** başlıklı bir yazı idi.

O sırada İzmir'in Bornova ilçesinde savcı olarak bulunan zâtın, Atatürk'ün Bursa Nutku konusunda, bu nutkun Atatürk'e ait olmayıp, Lenin ya da Stalin'e ait olduğu, bunun komünistlerce Atatürk'e maledilmek istendiği yollu iddiaları karşısında yazılmış ve yazı için, komünizm propagandası yapılıyor diye dâva açılmıştı.

Çetin Altan o sıralarda milletvekili idi. AKŞAM'da yayınlanan yazısı hakkında dâva açıldı ama, dâvanın yürümesi için dokunulmazlığının kaldırılması gerekiyordu. Gerçekten, 1967 Temmuzunun sonlarına doğru, Çetin Altan'ın milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması için yazılan Başbakanlık tezkeresi Millet Meclisi'ne geldi ve bir gece sabaha karşı görüşülmeye başlandı.

Kavgalı gürültülü, hayli patırtılı geçen bu Meclis oturumunda Çetin, kürsüden kendisini son derece parlak bir şekilde savundu. O günün de ana Muhalefet Partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi, başta o zamanki Genel Başkanı İsmet İnönü olduğu halde, tam takım halinde, Türkiye İşçi Partili bir milletvekili olan, ama herşeyden önce de Türkiye'nin en parlak yazarı sayılan Çetin Altan'ın, siyasal nedenlerle dokunulmazlığının kaldırılıp sus turulmasına karşı çıkmak amacıyla, sabah şafak sökünceye kadar Meclis'ten ayrılmadı.

CHP ve TİP'lilerle Çetin Altan'a karşı, özellikle Çetin'in konuşması sırasında, AP'lilerden Nuri Eroğan, — o zaman AP'li idi —, Şadi Pehlivanoğlu, Hamido gibi Mc Carthy'ciler sık sık sataşmalarda bulundular, olay çıkarmak istediler. Ama, bunlardan da önce Çetin'i sus turmak isteyenler, o zamanlar adı sadece Güven Partisi yöneticileri olan Turhan Feyzioğlu, Emin Paksüt ve Coşkun Kırca gibi kişiler oldular. Ne var ki Millet Meclisi, Çetin Altan'ın dokunulmazlığını kaldırmayı reddetti. Üstelik bu arada, Çetin Altan'ın hakkında dâva açılmak istenen **«Bornova Savcısı Lütfen Dinleyin»** başlıklı yazısı da, noktasına virgülüne kadar Meclis Tutanaklarına geçmiş olarak ayrıca dokunulmazlık kazandı.

Çetin Altan'ın yazısı dokunulmazlık kazandı, zira Anayasamızın 79'uncu maddesinin ilk fıkrası şöyle diyordu :

«Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden ve bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.»

Anayasanın 87'nci maddesi ise şöyle yazıyordu :

«Meclis'te görüşmeler açıktır ve ilgili Meclisin tutanak dergisinde tam olarak yayınlanır.

Meclisler, iç tüzük hükümlerine uygun olarak kapalı oturumlar yapabilir; bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı ilgili Meclis kararına bağlıdır.

Meclislerdeki açık görüşmelerin her türlü yayımı önlenemez.»

DOKUNULMAZLIĞI OLMAYAN

Çetin Altan'ın dokunulmazlığını kaldırmayı Meclis reddetmişti ama, gazetelerde yayınlanan yazılar dan dolayı sadece yazarlar mahkemeye gitmiyordu; sorumlu yazı işleri müdürleri de yazarla birlikte yargıç önüne çıkarılıyordu. Nitekim bu dâvada öyle oldu.

AKŞAM Gazetesi'nin o yıllardaki Yazı İşleri Müdürü ve AKŞAM'ın iki «netameli» yazarı, Çetin Altan ve İlhami Soysal, yüzünden Türk basın tarihinin en çok yargıç önüne çıkmak durumunda kalan sorumlu yönetmeni Doğan Koloğlu, İstanbul'da Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmaya başlandı.

Duruşmalar sonunda da Bâbıâli'nin en sevimli, sokulgan ve güler yüzlü Yazı İşleri Müdürü Doğan Koloğlu, Çetin Altan'ın bu yazısı yüzünden yedibuçuk yıl ağır hapse mahkûm edildi. 12 Mart'tan sonraki günlerde bu mahkûmiyet kararı Yargıtaydan da onanarak geçti ve kesinleşti...

Çetin Altan'ın ise, 1969 seçimleri sonunda milletvekilliği süresi dolduğunda, ayni yazıdan dolayı, za - man aşımının da dikkate alınmadığı idiasına bakılmaksızın, hakkında dâva açıldı. Bu Türk adalet tarihinde ilk kez görülen bir olay oldu. Çetin Altan ise, dokunulmazlığının kaldırılması görüşmelerinin yapıldığı 1967 Millet Meclisinde, sabaha karşı saat 3'te kürsüye çıktığında, tutanaklara da geçen şu sözleri söyleyerek konuşmasına başlamıştı :

«— Sayın Başkan, sayın milletvekilleri! Saat gecenin üçünde sizlere hitap ederken, şahsımla ilgili bir meseleden dolayı bu kadar yoğun bir faaliyete sizi sevkettiğimden ötürü de hepinizden özür dilerim. Bana ait meseleler gündüzün ışıklarından ziyade gecenin havası için de görüşülsün tercih edilir nedense....»

Ne var ki, Çetin Altan'ın Meclis te dokunulmazlığının kaldırılması denemesine dahi girişilen ve mahkemelik olan tek yazısı bu değildi. Çetin Altan, bütün gazetecilik çizgisi boyunca, haklı - haksız, yerli - yersiz saldırılara, tarizlere uğramış, hakkında kendisinin bile sayısını kesinlikle bilemiyeceği sayıda dâva açılmış, gerçekten çileli, ama yürekli ve yiğit bir yazardı.

1967'lere gelmezden önce de nice nice badirelerden geçmiş, nice saldırılara uğramıştı. O ölçüde ki, haftanın en azından bir gününü Adliye koridorlarında geçirmediği yıllar olmamıştı.

Çetin Altan'ın 12 Mart öncesi suçlanıp da beraat eden yazılarından sadece yarım düzinesini ve nelerle suçlandığını belirtmek bile, yazarın ne dar boğazlardan geçtiğini göstermeye yeter sanırız:

Çetin Altan'ın **«Yutturma Edebiyatı»** başlıklı yazısı Türk Ceza Kanununun 152'nci maddesine göre suçlanmış, mahkemeye verilmiş ve 12.11.1966'da beraat etmişti. **«Süley-**

man Bey Lütfen Öfkelenmeyiniz» başlıklı yazı da, 142'nci maddeye ay kırılıkla suçlanıp beraat eden yazılardan biriydi. «Hangi Milli Güvenlik?», «Petrol ve Bizim Satılmış Adamlar», 1967'de yayımlanan «Bir Takım Milli Emniyetçiler», 1965'de yayınlanmış «Peh peh şunlara bak» «Hukukçu Günahkâr Olmamalı», «Türkiye ve Nato», «Bizim Türkümüz» adlı yazılar da Türk Ceza Kanununun 159'uncu maddesine aykırı görülerek haklarında dâva açılan ve 12 Mart'tan önce beraat edip kesinleşen dâvaların sadece bir ufacık bölümü idi.

BİR HAYAT ÖYKÜSÜ

Elbette ki, Çetin Altan'ın yazdıkları hep beraatle sonuçlanmıyordu. O da etten kemikten ve sinirden ibaret bir varlıktı. Ne kadar usta bir yazar, uyanık, dikkatli bir hukukçu olursa olsun, zaman zaman, sonu mahkûmiyete varan yazılar da yazabiliyordu.

Bu böyle olduğu içindir ki, Çetin Altan, Türkiye'nin bu en parlak kalemi, aylardan beri hapishanelerde çile dolduruyor. Şayet basın affı çıkmaz, fikir suçu denen nesne af kapsamına girmezse, daha yıllarca da yatacak ve çile çekecek.

Hayat dolu, yaşama aşkıyla çırpınan bir insan olan Çetin Altan'ın ömrünün en olgun çağında, öyle, günlerini, haftalarını değil, aylarını, yıllarını ve yıllarını demir parmaklıklar arkasında geçirmesi, daha hâla, 1970 öncesi yazılarından yargılanması, Türk sanat, gazetecilik ve düşün hayatı için gerçek bir şanssızlıktır.

46 yaşında, ilk torununu — Çetin Altan, genç yaşta evlenmiştir — İstanbul Sağmalcılar Cezaevinde, demir parmaklıklar gerisinden görüp sevinebilen yazar, gazeteci, düşün adamı Çetin Altan'ın hayat öyküsü, 1927 yılında İstanbul'da dünyaya gelmesiyle başlar. 1927'de yayınlanan «Büyük Gözaltı» adlı romanı, bir yerde, bu usta yazarın ustalıkla yazılmış bir otobiyografisidir de.

Annesinin adı Nurhayat, babasının adı Halit'tir. Orta öğrenimini Galatasaray Lisesinde yatılı olarak yapan Çetin Altan, daha sonra, Ankara Hukuk Fakültesinde okumuş,

ÇETİN ALTAN
Bir büyük yazı ustası

bu arada da okurken gazeteciliğe başlamıştır.

1946'da «Üçüncü Mevki» adıyla bir şiir kitapçığı yayınlanan; «İspanya Zindanları», «Küçük Fıçı», «Aptal Kız», «İmansız Kavga», «Mü nekkitleri Tenkit», «Kiralık Bina», «İmtihan Yılı», «Evren Meyhanesi», «Katil Milyoner», «Glauignon Olayı» gibi çevirileri bulunan Çetin Altan, sıradan bir gazeteci değil, çok yönlü ve çok renkli bir yazardır.

İlk şiirlerini 1943 - 44 yıllarında Çınaraltı, daha sonra İstanbul, Kaynak, Yeni Adam gibi dergilerde yayınlayan Çetin Altan, Hukuk öğrenciliği yıllarında Giresun'da çıkan bir gazeteye sürekli Ankara mektupları ve kitap eleştirme yazıları da yazıyordu (Karadeniz Postası-1948).

Edebiyat çalışmaları şiirden düzyazıya dönüşürken, gazetecilikte Giresun'da yayınlanan Karadeniz Postası'ndan, Ankara'da yayınlanan Ulus Gazetesi'ne geçen, muhabirlik, sekreter yardımcılığı görevlerinde gelişen Çetin Altan, daha sonra, Ulus Gazetesinin — 1960dan önce — kapatılması üzerine, Nihat Erim'in çıkardığı Halkçı gazetesinde çalışmağa başladı. Küçük fıkralar yazıyordu. Bunu, Halil Lütfi Dördüncü'nün Tan Gazetesinin Ankara Temsilciliği görevi izledi. Orada fıkralar ve parlamento notları da yazdı.

1949'larda Kerime Göksenin'le evlendi. İlk çocuğu Ahmet, 1950'de dünyaya geldi. Ahmeti 1953d'e Mehmet ve 1959'da Zeynep izlediler. Çetin Altan'ın gazeteciliğinin ilk yılları, pek çok gazetecininki gibi, yokluklar ve darlıklar içinde geçti. Tan dan sonra 1956 - 57 yıllarında Yeni Gazete'de temsilcilik, fıkra yazarlığı yaptı. Bu arada avukatlık stajını da bitirmiş, avukat sıfatını da almıştı ama, yazarlığı hukukçuluğuna baskın çıktı. Hayatını kalemiyle kazanma kavgasından bir an için olsun ayrılmayı aklından geçirmez oldu.

Sık sık işsiz kalıyordu. Bir süre, «Balkabağı» adıyla bir güldürü dergisi yayınladı. Askerliği sırasında, Ankara Radyosunda, «Dostlarım» diye başlayan haftalık sohbet konuşmaları dizisini sürdürdü.

Şairliğin, edebiyatçılığın, gazeteciliğin yanı sıra, tiyatro çalışmaları da yapıyordu. 1957 - 58'de «Çemberler» adlı oyunu Devlet Tiyatrosunda, İstanbul Belediye Tiyatrosunda oynadı. «Tahtıravalli», «Beybaba», «Mor Defter», «Dilek», «Yedinci Köpek», «Suçulular», «Trapez», «Küçük Hayatlar» adlı oyunları sahnelerde oynadığı gibi, bunların içinden filme alınanlar da oldu.

POLİTİKACI ÇETİN ALTAN

Gazetecilik hayatına, daha sonra Ankara'dan İstanbul'a taşınarak devam eden Çetin Altan, bir süre Akşam Gazetesinde küçük fıkralar yazdı. «Taş» başlığıyla yazdığı bu küçük fıkralarına daha sonra, Milliyet'te büyük fıkralar olarak devam etti. Yıl 1959'du.

27 Mayıs 1960 öncesi günlerinde, Adnan Menderes Hükümetlerinin ve Demokrat Partinin antidemokratik gidişine karşı en sert muhalefeti yapan gazetecilerden biri olarak ün yaptı. Tabii bu arada dâvalar da dâvaları kovalıyordu. 27 Nisan'da İstanbul'da Beyazıt Meydanında, Turan Emeksiz'in Menderesin polisleri tarafından vurularak şehit edilmesi üzerine Milliyette yazdığı «Bugün canım yazı yazmak istemiyor» başlıklı tek cümlelik fıkrası, DP iktidarının ve antidemokratik gidişin suratına indirilen en ağır şamarlardan biri olarak,

basın tarihimize geçecek bir olay oldu.

1960 sonrasının sosyal gelişmeleri içinde, Çetin Altan, Milliyet'teki köşesinde, Türkiye'de sosyalizmin ne olduğunu anlatan yazılarıyla dik katı çekti. Öyle ki, daha sonraki yıllarda sosyal fikirlerin gençler arasında yaygınlaşmasında Çetin Altan, Milliyet'teki «Taş» sütunu ile baş rolü oynamıştır dense yeridir.

Gazeteyi o zamanlar daha çok spor sayfası dolayısıyla alan ve okuyan nice insan, Çetin Altan'ın yazılarının giderek tiryakisi oldular. Ne var ki, gazetenin genel çizgisi, genel politikası, Peyami Sefa'dan sonra sütunlarına, Türkiye'nin bu en kabiliyetli yazarını oturtmuş olmasına rağmen, bu çizgiyi sonuna kadar izleyecek durumda değildi. Özellikle iş âlemi, gazeteler üzerinde giderek büyük bir kontrol mekanizmasını ilân ve reklâmlar yoluyla kurmuş olan işverenler, kapitalist dünya, Milliyet yöneticilerini büyük ölçüde ürküttüler.

Çetin Altan, Milliyet'ten ayrılıp, görüşlerine daha yatkın olan AKŞAM Gazetesine döndü. İki sütunu birden işgâl ediyordu. Bir yanda, «Şeytanın Gör Dediği» başlığı altında günlük taşlamalar yazıyor, öte yanda da, gene gazetenin ikinci sayfasında «Taş» başlıklı sütununda görüşlerini, eleştirilerini yazıyordu. Öyle ki, bir ara Çetin Altan sayesinde AKŞAM, o günlere göre rekor sayılabilecek 200 binlik tiraj sınırlarını zorladı.

1965 seçimleri geldiğinde, Türkiye İşçi Partisi, Çetin Altan'a, milletvekili adaylığını teklif etti. Bağımsız olmak kaydıyla Çetin Altan bu teklifi kabul ederek, İstanbul milletvekili sıfatıyla Meclise girdi ve politik hayatı başladı.

Çetin Altan, renkli, hareketli mizacı yüzünden, partilerin sıkı disiplinli, dar kalıplı çemberine girecek bir politikacı değildi. Buna rağmen, milletvekili seçildikten kısa bir süre sonra, Meclisteki mutlaka yapması gereken bir konuşma yüzünden ve söz alması olanağı da ancak parti sözcüsü sayılması şartına bağlı olduğundan, parti sözcüsü olarak kürsüye çıktı ve hemen orada doldurduğu bir giriş bildirisi ile de TİP'li oldu.

Bir gazetecinin, angaje partili olmasının sakıncalarını bilen Çetin Altan, uzun süre, fıkralarında, yazılarında parti disiplinine sâdık kalmaya çalıştı. Parti içinde, milletvekilliğinden öte hiç bir göreve aday olmuyordu. Buna rağmen, zaman zaman partisi içindeki hiziplesmelere katılmaktan kurtulamadı. Özellikle Malatya Kongresinde, Kongre başkanlığına seçilmesi, politikacılık ta kötü bir sınav vermesine yol açtı. Daha sonra da Çetin Altan, parti içindeki çekişmelerden sıkılır oldu. Fıkralarında da bu hava belirgin hale geldi. Dört yıllık politika denemesi, Çetin Altan'ı hayâl kırıklığına uğratmıştı. 1969 seçimlerinde politikadan çekilmeye karar verdi. Hem de aleyhinde açılmış, sayıları düzineleri ve düzineleri bulan, en azından yüz yıllık mahkûmiyetinin istendiği dâva bulunduğu halde.

VE SONRASININ GELİŞMELERİ

Ne var ki, milletvekilliği hayatı sona eren Çetin Altan, yazar olarak ülkemizin ne şöhretli kişisi olması na karşın, gazetesinde rahat değildi. AKŞAM çeşitli dalgalanmalar geçiriyordu. İş âleminin çeşitli baskıları, reklâmların kesilmesi gazeteyi güçsüz hale getirmişti. İşte bu hava içindeyken gelen 12 Mart Muhtırası ve hele Nihat Erim'in başbakanlığa getirilmesine Çetin Altan büyük bir sevinçle sarıldı. İlk birkaç gün, Erim Hükümetini ve özellikle Erim'i en çok tutan gazetecilerden biri Çetin Altan oldu. Ne var ki, 1971 yılı 26 Nisanında sıkıyönetimin ilânından sonra, yazarlık dışında hiç bir eylemin içinde bulunmayan Çetin Altan, bir yazısından dolayı tutuklandı, AKŞAM da on gün süreyle kapatıldı.

Sonradan Çetin Altan o yazısından beraat etti ve salıverildi ama, bu ilk birkaç aylık tutukluluk süresi, Çetin Altan'ı büyük ölçüde yaralamıştı. Öte yandan, sivil yargı organlarındaki duruşmaları sürüp gidiyordu.

1972 yazı başında, vaktiyle TİP adayı olarak Ankara'da Cebeci çayırında yapılan bir açıkhava toplantısında yaptığı konuşmada, zamanın Cumhurbaşkanına hakaret ettiği gerekçesiyle açılmış ve yıllardan beri süren bir dâvadan dolayı bir yıl ağır hapse mahkûm oldu. Kararın Yargıtayca da onanması üzerine, tekrar tutuklanarak Sağmalcılar Cezaevine konuldu. Oldukça güç şartlar altındaydı. Sıkıyönetimce ilk tutuklanmasından ve gazetesinin kapatılmasından sonra salıverildiğinde AKŞAM gazetesinden ayrılmıştı. Bu arada Akşam gazetesi önce

Türk-İş'in eline geçmiş, bu dönemde İlhami Soysal gazeteden çıkarılmıştı. Gazete daha sonra Basın İş Sendikasına devrolmuş; bu sendika da Çetin Altan ve Turhan Selçuk'un işine son vermişti. Çetin Altan bu arada, «Büyük Gözaltı» adlı ilk romanını yazdı. Şairliğinin, eleştirmeciliğinin, tiyatro yazarlığının, gazete yazarlığının yanı sıra romancılığa da böylece el atmış oluyordu. Çetin Altan'ın bu romanı büyük ilgi gördü. Şu günlerde romanın ikinci baskısı yapılıyor.

Çetin Altan, Sağmalcılar Cezaevinde, daha başka gazeteciler ve bu arada, eski Yazı İşleri Müdürü Doğan Koloğlu'yla birlikte, yetmiş kişilik bir koğuşta yatıyor. Haftada en azından bir-iki kez, vaktiyle yazdığı yazılardan dolayı yargılanmak ve hesap vermek üzere, bazen kelepçeli, bazen kelepçesiz, İstanbul Adliyesine götürülüp, çeşitli Ağır Ceza Mahkemelerinin, Toplu Basın mahkemesinin huzuruna çıkarılıyor.

Yaptığı bir konuşmada Cumhurbaşkanına hakaret ettiği gerekçesiyle yediği bir yıllık hapis cezasını bitirip de tahliye edilmeyi beklediği günlerde, ardından yetişen birbuçuk yıllık ikinci bir basın cezası, sonra bunu da izleyen daha başka basın cezaları, Çetin Altan'ı daha uzun yıllar, —eğer bir af çıkmazsa—, özgür dünyadan uzak bırakacağa benzemektedir.

Romanının, oyunlarının, şiir kitabının dışında, «Bir Uçtan Bir Uca» ve «Al İşte İstanbul» adlı, iki baskı yapmış gezi notları, «Atatürk'ün Sosyal Görüşleri» adlı bir araştırması, «Taş», «Sömürücülerle Savaş», «Suçlanan Yazılar» «Kopuk — Kopuk», «Geçip Giderken» adlı fıkralarını derleyen kitapları, «Ben Milletvekiliyken» adlı Meclis anılaları, «Onlar Uyanırken» adlı bir başka araştırma kitabı bulunan Çetin Altan'ın çilesi ne zaman, nasıl bitecek, kestirmek mümkün değil.

Bizde "Milli Şuur,,

OSMAN K. AKOL

Cumhuriyetin 50'nci yıldönümünü kutlama konusunda çıkarılan kanunun amaçları gösteren 2'nci maddesinin en başında *Millî Şuur'un* ele alınmasında büyük isabet vardır.

Şu bir gerçektir ki, Türk toplumu *Millî Şuur'dan* yüzyıllar boyu, bile isteye yoksun bırakılmıştır. Hiç değilse, Türk toplumunu yönetenlerin buna önem vermedikleri, bundan çekindikleri bir olgudur. Bugün de ve Cumhuriyetin 50'nci yılını kutlamağa hazırlanırken bile *Milli Şuur'un* yalnız lâfı edilmektedir.

Milli Şuur herşeyden önce bir milli kültür işidir. Bu isme Türk ulusunun bugün de hasretini ve yoksunluğunun acısını çektiği bir uygulamadır. Bu durum karşısında *Kutlama Yüksek Kurulu'nun Millî Şuur'u* nasıl duyuracağını, nasıl anlatacağını, nasıl kavratacağını pek merak ediyoruz.

ÜMMETÇİLİKTEN KURTULDUK MU?

Bize çocukluğumuzda «*sen nesin?*» diye sorarlardı. Öğretirlerdi karşılığını da. Cevabımız «*El hamdü lillâh müslümanız*»-olurdu. Arkasından «*ne zamandan beri?*» sorusu belirdi. Buna, gene öğrettikleri gibi, «*Kalû belâdan beri*» diye karşılık verirdik. Bir de bunun arkası vardı. Nasıl bir sorunun karşılığı olduğunu şimdi hatırlayamıyorum ama, «*Elestü bi rabbiküm*» gibi birşey söylerdik.

Türk deyimi bizim çocukluğumuzda hakaret sayılırdı. Bunu iyicene hatırlıyorum. Sonradan öğrendik ki, «*Etrak-i bi idrak*» derlermiş büyüklerimiz ve «*Kavm-i necib-i Arab*» a özenirlermiş. Prof Dr. İlhan Arsel, 13 Mart günü Cumhuriyet'te çıkan «*Bitmeyen Tehlike*» başlıklı yazısında diyor ki:

«*Bundan altmış— şu kadar yıl öncesine gelinceye kadar toplumumuzda Türklük benliğine, Türklük ruhuna ve Türklük niteliklerine gerçekten düşman bir sınıf vardı ki, «Türk» ile ilgili hiçbir şeye tahammül edemezdi. Bunlar, Türk deyiminin kullanılmasına dahi karşı çıkan, Türk'ün Arap ırkına göre çok aşağı düzeyde olduğunu açıkça söyleyen ve nerede ise Türk diye bir yaratık olamayacağını savunan oz ve öz Türklerdi.*»

Sayın Profesör, bu tip öz be öz Türklerin bundan altmış yıl öncesine gelinceye kadar var olduklarını söylüyor. Oysa böyleleri bugün dahi dişli ve ateşli etkinliklerini sürdürebilmektedirler. Cumhuriyet'in 21 Mayıs 1973 günkü sayısında çıkan şu habere bakın.

«*500 den fazla delegenin katıldığı, Din Görevlileri Federasyonu toplantısında genel başkan, nâsert vicdanımızın birliğini temin eden islâmi gerçeklere kasıtlı olarak hücum eden söz ve yazılar*» dan yakınmakta ve bunların «*vicdan, din, inanç hürriyetini zedelemekte*» ve «*Anayasa*» hükümlerini «*ihlâl etmekte*» olduklarından şikâyet etmektedir

Bu beyan, bütün geri kalmışlığımızın nedeni olan «*Şeriat isteriz*» haykırışlarının yeni bir kılığa bürünmesinden başka ne anlam taşır? Bu beyan, bir ümmetçilik görüşünü yansıtmakta ve millet duygusunu mahkûm etmekte değil midir?

YENİ MEDRESELER

Bizde medreseler daha kurulurken çağdışı kalmışlardır. En ünlüleri Fatih ve Süleymaniye medreseleri bile bu hüküm dışında kalamamışlardır. Çünkü Avrupa'da o tarihlerde Rönesans gelişmiş, dinde reform başarıya ulaşmış, yeni kıtalar bulunmuştur. Bu gerçeği Osman Nuri Ergin, «*Türkiye Maarif Tarihi*» adlı yapıtının birinci cildinin 94'üncü sayfasında şöyle dile getirmiştir:

«*Bu medreselerin memlekete, Türklüğün ve ilim âlemine ne hizmeti ve faydası olmuştur? Belli başlı hangı âlimleri yetiştirmiştir? Bunlar arasında beynelmilel şöhreti haiz kimler vardır? Bunların uzun uzadıya anlatmağa lüzum yoktur, hiç kimseyi yetiştirmemiştir, demekle iktifa etmek daha muvafık olur.*»

Bu hükmün daha iyi anlaşılabilmesi için aynı yapıtın 91 ve 92'nci sayfalarından şu satırları da aktaralım: «*Bu memleket ta 1727'den beri yüzünü garba çevirmiş, orduya donanmaya bilgili ve hünerli zabit, hükûmete malûmatlı memur yetiştirmek için birçok mektepler açmış olduğu halde bunları yapanlar medreselerin ıslahına bir türlü yanaşamıyorlardı. 1839 da ilk sivil mektebi açarken en evvel yapılacak iş, medreseyi mektep yapmaktan ibaretti, takat buna kimse cesaret edemedi.*»

Atatürk *Milli Şuur'un* ancak milli bir eğitimle yeşerip dal budak salabileceğini biliyordu. Bu inancını gerçekleştirme kararına varmadan önce, bazı yakınları, bilim adamları ve öğretmenlerle *Hakimiyeti Milliye Medresesi* konusunda uzun tartışmalar yaptığı hakkında, Sayın Ergin, yapıtının 117—118'inci sayfalarında, edebiyat öğretmeni İsmail Habip Sevüktekin'in *Atatürk'ten Hatıralar'ına* dayanarak geniş bilgi verir. Öğretmen Sevütekin, Atatürk'e «*Yeni orduyu eski yeniçeriyi kökünden kaldırdıktan sonra kurabilmiştik, yeni irfan da medreseler kaldırılarak tamamlanabilir.*» demişti Buna karşı Atatürk «*gözlerini herkesin üzerinde gezdirdikten sonra tane tane şu üç kelimeyi söyledi: Çocuğun hakkı var.*» Ve medreseler kapatılarak *Öğretim Birliği Devrimi* yapıldı, ama gerçekleştirilemedi bu devrim dönüldü sonradan. Bugün ülkemizde öğretmen okulundan çok yeni medrese niteliğinde imam—hatip okulu var.

SONUÇ

Anayasa'nın 153'üncü maddesiyle güvence altında bulunan 430 sayılı *Öğretim Birliği Devrimi* önemsenmeyerek, şeriat eğitimi yapan 112 imam—hatip okulu kurulursa;

SKANDAL

Vatergate

OYUNUN AKTÖRLERİ

Demokrat Parti Genel Merkezi'nin dinlenme olayı ile ilişkisi saptanan 7 kişi, 17 Haziran 1972 tarihinden bu yana hüküm giymiş bulunmaktadır. Başlangıçta olayın öncüsü görünen «Başkanı Yeniden Seçme Komitesi» danışmanı G. Gordon Liddy; Beyaz Saray eski danışmanı ve eski CIA ajanı Howart Hunt; Nixon'u yeniden Seçme Komitesi güvenlik yönetmeni James McCord tutuklanmış ve çeşitli cezalara çarptırılmıştı. Ne var ki, o günden bu yana, **«son yüzyılın en büyük siyasal casusluklarından biri»** diye nitelendirilen Watergate utancasına adı karışan 17 kişinin daha kimlikleri açıklandı. Federal yetkililerce haklarında dâva açılan bu kişiler, Başkan Nixon'un yakınları, danışmanları...

■ **H.R. HALDEMAN** : Beyaz Saray Personel Müdürü.
350 bin dolarlık bir paranın Watergate olayını yaratan kişilere nasıl ve ne zaman verileceğini saptayan kişi. Federal jüri, olayı incelemekte. Demokrat Parti aday adayı Muskie'nin adına gölge düşürmek, onun yerine Nixon'un «çok daha kolay yenebilirim» dediği McGovern'ı aday yaptırabilmek için kurulan siyasal casusluk örgütünün yöneticisi. Başkanlık seçiminden önceki kampanya sırasında **«bilgi toplamak»** amacıyla örgüt kurduğunu kabul etmekle beraber, yasa dışı hiç bir davranışta bulunmadığını söylüyor. Geçen hafta, Başkan Nixon'un zoruyle istifa etti.

H. R. HALDEMAN
Beyaz Saray Personel Müdürü

■ **JOHN EHRLICHMAN** : Haldeman'la birlikte, söz konusu 350 bin doları **«ayak takımı»**na dağıtmakla suçlanıyor. Federal Yargıç William Mathew Bryne'la iki kez buluşup ona FBI (Federal Araştırma Bürosu)'nun yönetmeliğini önermiş. Bilindiği gibi, Yargıç Bryne, Amerikan Genel Kurmay Başkanlığından Vietnam'la ilgili gizli dosyaları çalarak basına açıklamakla suçlu Daniel Ellsberg'ün dâvasına bakıyor. Geçen hafta, Başkan Nixon'un zoruyle istifa etti. Başkanın içişleri özel danışmanıydı.

JOHN EHRLICHMAN
Başkanın içişleri danışmanı

■ **JOHN W. DEAN JR.** : Başkanın Baş Danışmanı.
Beyaz Saray'ca Watergate olayını örtbas etmek için sahnelenen oyunun yöneticisi olmakla suçlanıyor. Nixon, Watergate olayını Beyaz Saray adına inceleme görevini Dean'e vermişti. Dean, düzmece bir rapor vererek Beyaz Saray'ın bu işle bir ilgisi olmadığını açıkladı. 1972 Mart ayında Liddy ile buluşup Watergate casusluğunun plânlarını hazırlamakla suçlanıyor. Magruder'e göre, 175 bin dolar vererek **«ayak takımı»**nın olayı örtbas etmesini sağlamış.

JOHN W. DEAN JR.
Başkanın baş danışmanı

Geçen hafta, Nixon tarafından kovuldu.

■ **JOHN MITCHELL** : Eski Adalet Bakanı ve Nixon'u Yeniden Başkanlığa Seçme Komitesi Başkanı.

Olayı örtbas etmek için çaba harcadığı gerekçesiyle Federal Jüri tarafından suçlu olup olmadığı araştırılıyor. Magruder, Mitchell'in jüriye bundan önceki sorgularda yalan söylediğini, diğer tanıkları da yalan söylemeğe zorladığını ileri sürüyor. Mitchell, siyasal casusluk örgütünün kurulmasiyle ilgili üç ayrı toplantıya gittiğini, bu toplantılarda Watergate olayının da konuşulduğunu, ne var ki kendisinin bu plânlara karşı çıktığını söylüyor.
Nixon'un yeniden seçilmesiyle ilgili kampanyada 1 Temmuz 1972 tarihinde istifa etti.

■ **IEB MAGRUDER** : Haldeman'ın yardımcısı ve geçici bir süre

IEB MAGRUDER
Personel Müdürü yardımcısı

için Nixon'u Yeniden Seçtirme Komitesi Yönetmeni.

Olayı örtbas etmekle suçlanıyor. Plânların konuşulduğu top lantılarda bulunduğunu kabul ediyor. Mitchell'in, Watergate olayına yeşil ışık yaktığını ileri sürüyor. Kampanya için ayrılan paradan 235 bin dolarını elektronik aygıt uzmanı Liddy' verdiğini söylüyor. Bundan önceki jüri incelemesinde de yalan söylediğini kabul ediyor. Adalet Bakanlığı yetkililerine Mitchell'in zoruyle yalan söylediğini bildirdi. Siyasal casusluk örgütünü baştan beri bildiğini söylüyor. İki hafta önce, Ulaştırma Bakanlığı müsteşarlığından istifa etti.

■ **HERBERT KALMBACH** : Richard Nixon'un özel avukatı. Siyasal casusluğu desteklemek amacıyla para topladığı ileri sürülüyor. 500 bin doların üstünde, seçim kampanyasıyle ilgili parayı dağıttığını kabul ediyor. Siyasal sabotör Segretti'ye 30 ile 40 bin dolar arasında para vermiş.

Geçen hafta, Beyaz Saraydan yapılan bir açıklamayla işine son verildi.

■ **DONALD SEGRETTİ** : Kaliforniyalı avukat ve siyasal sabotör. Cumhuriyetçi Parti tarafından, Demokrat Parti seçim kampanyasını «karıştırmakla» görevlendirildi. Demokrat Parti başkan adayı adaylarını birbirine düşürüp, Partide hiç bir organ kalmamasını sağladı. Geçen hafta, Federal Jüri tutuklanmasına karar verdi.

■ **CHARLES COLSON** : Başkanın Özel Danışmanı.

Şubat 1972'de Watergate plânlarını duymuş ve bunların onaylanmasını istemiş. Bu arada seçim kurallarına aykırı davranışlarda da bulunmuş. Örneğin, homoseksüelleri örgütleyip Demokrat Parti adayı McGovern taraftarı gibi gösterilerde bulunmalarını sağlamış. Nixon'un Kuzey Vietnam limanlarına mayın döşemesiyle ilgili tüm Amerikan gazetelerinde çıkan bir sayfalık reklâmı kaleme almış. Mart ayında görevinden istifa etti.

MAURICE STANS
Eski Ulaştırma Bakanı

■ **MAURICE STANS** : Eski Ulaştırma Bakanı ve Nixon'u Yeniden Seçtirme Komitesi Muhasebecisi.

Ofisindeki kasada 1 milyon doların üzerinde para bulunduğunu kabul ederek bu paranın Nixon'u seçtirmek için kullanılan ana paradan arttığını ileri sürdü. Federal Seçim Kurulunca 15 milyon doları aşan seçim bağışlarının kimlerce yapıldığını açıklamamaktan sanık. Watergate olayını parasal bakımdan desteklemek için Jeb Magruder'den izin alarak 300 bin dolar dağıtmış.

■ **FREDERİCK LARUE** : Beyaz Saray Özel Yardımcısı ve Mitchell'in danışmanı.

Watergate olayını örtbas etmekle suçlanıyor. Mitchell, Dean ve Magruder'in de bulunduğu bir toplantıya katıldığını, bu toplantıda Watergate olayından söz edildiğini, plânların tartışıldığını kabul ediyor. Nixon'u Yeniden Seçtirme Komitesinin tüm evrakını ortadan kaldırmak, Watergate olayının plânlarını yakmak, Haldeman'dan 350 bin dolar alarak, tutuklanan casuslara vermekle suçlanıyor.

Beyaz Saray'daki görevine devam ediyor.

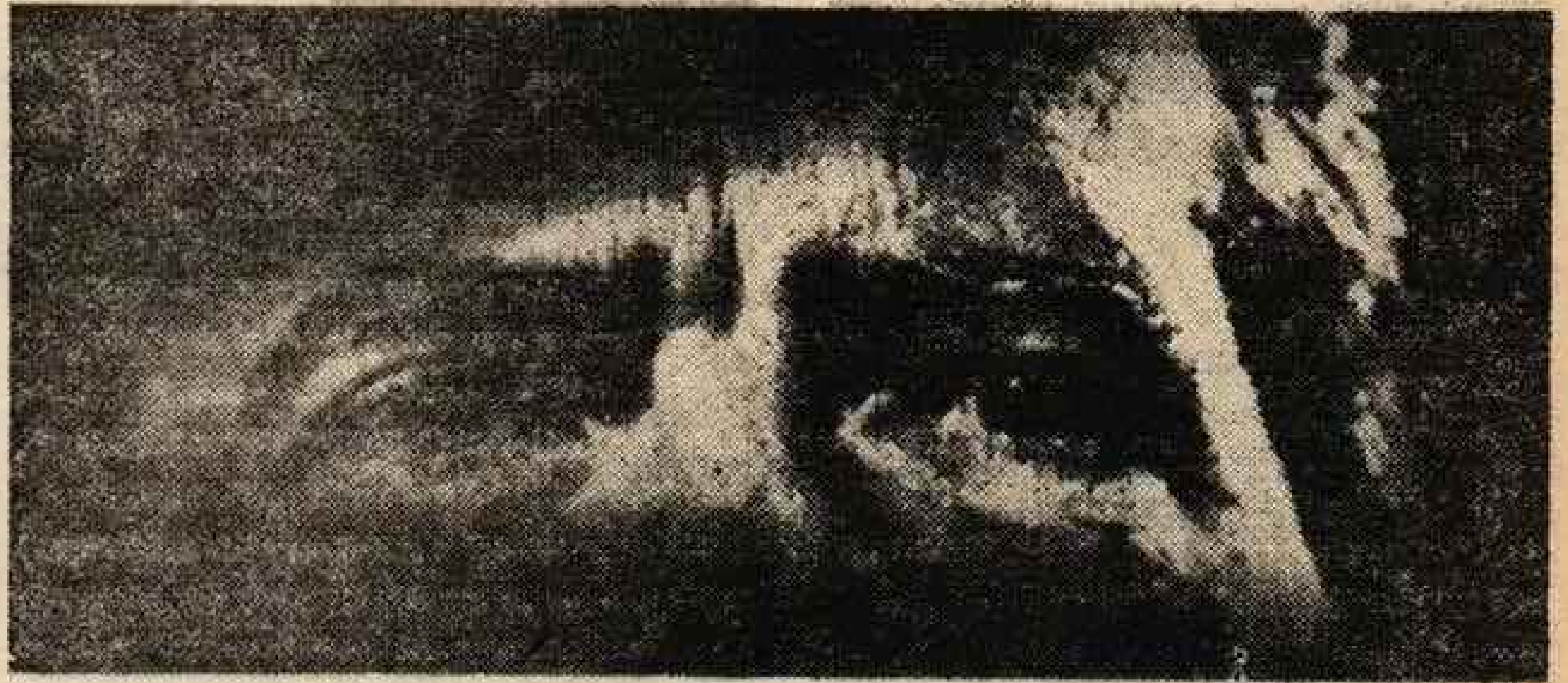
■ **GORDON STRACHİN** : Personel Müdürü Haldeman'ın baş yardımcısı.

Siyasal sabotör Segretti'nin bulunması ve işe alınmasına yardımcı olmuş. Demokrat Parti'nin seçim kampanyasını baltalamak için çalışan ajan provokatörlerle işbirliği yapmış. Haldeman La Rue para alış verişindeki ikinci adam ve aracı. Amerikan Haberler Merkezi Genel Müdürlüğü Baş Danışmanlığı görevinden geçen hafta kovuldu.

Yukarıda sözü edilen kişiler, bu suçlamalara karşı çıkmakta ve sorumluluğu birbirlerinin üzerine atmaktadırlar. Şu âna değin gerek FBI, gerekse Senato Özel Komitelerinin ne denli gerçek olduğu saptanmış değil Başkan Nixon, geçenlerde yaptığı radyo ve televizyon konuşmasında, tüm sorumluluğu kendi üzerine almakla birlikte, çevresindeki danışmanların ve Beyaz Saray yetkililerinin görevine son vererek işin içinden sıyrılma siyasetini güdüyor. Konuşmasında da **«aldatıldığını»**, kendisine **«haber verilmediğini»** söylemekte. Tüm çevresinin karıştığı bir olayın kendisinden bu denli gizli tutulması ya Nixon'un saflığını, ya da özünü kandırmadaki ustalığını ortaya koyuyor.

Derleyen :

AZİZ ÜSTEL

BAŞKAN NIXON: Saflık mı, ustalık mı?

Federal Almanya

Brejnev'in gezisi

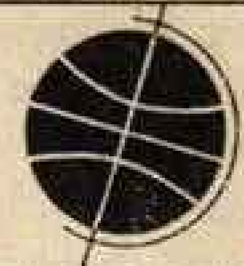
Sovyetler Birliği Komünist Partisi birinci sekreteri Leonid Brejnev'in Federal Almanya'ya yaptığı gezi, bütün dünyada geniş yankılar uyandırdı. 1955 yılında iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin yeniden kurulmasından bu yana ilk kez, en yüksek bir Sovyet yöneticisi, Bonn'u ziyaret ediyordu. 1956 yılında Sovyetler Birliği Başbakan Yardımcısı Mikoyan'ın Federal Almanya'ya yaptığı ziyaretten sonra iki ülke arasında daha sayısız çözüm bekleyen sorun bulunuyordu. 1969 yılında bir koalisyon hükümetinin başında iktidara gelen sosyal demokrat başbakan Brandt, izlediği yeni dış politikayla bu sorunları teker teker açıklığa kavuşturdu. Brandt'ın doğu politikasının nihai amacı gene, iki Almanya'nın birleştirilmesi idi. Ancak, öncekinden farklı olarak, yeni politikada önce Avrupa'daki statükonun kabulü ve karşılıklı güven içinde yapıcı bir diyalogun başlatılması esası benimsenmişti. Bu aşamalı politika, Brandt hükümetleri tarafından başarılı bir biçimde yürütüldü. Yeni politika, Federal Almanya'yı uluslararası ilişkilerde yeniden söz sahibi bir ülke durumuna getirdi. Muhalefetin türlü eleştirilerine rağmen geçen yılın kasım ayında yapılan seçimler, yeni dış politikanın Alman halkının büyük çoğunluğu tarafından da desteklendiğini gösterdi ve Sosyal Demokratların seçim zaferinde önemli bir etken oldu.

Sınırlar konusu

Polonya ile imzalanan barış andlaşmasıyla mevcut sınırların kabulü ve karşılıklı diplomatik ilişkilerin kurulması, Doğu Almanya ile karşılıklı ilişkileri düzenleyen ve geçen hafta Federal Almanya parlamentosu tarafından da onaylanarak yürürlüğe giren temel andlaşma, Doğu politikasının kilometre taşlarını teşkil ediyordu. Daha sırada Çekoslovakya, Macaristan ve Bulgaristan vardı. Romanya ile sorunlar çoktan halledilmişti ve Çekoslovakya ile başlıca anlaşmazlık konusu olan Münih andlaşması sorunu da çözümlenmek üzereydi. Ancak Brandt çok iyi biliyordu ki, Doğu politikası Sovyetler Birliğiyle başlar ve onunla biterdi. Brejnev'le yaptığı iki görüşme bu konuda umut işaretleri verdi. Ama daha çözümü gereken bir dizi sorun bulunuyordu, bunların başında da Berlin sorunu vardı. İki ülke arasında Moskova'da parafe edilen ticaret andlaşması, bu sorunu yeniden ön plana çıkarttı. Batı Berlin'in andlaşma kapsamına alınması, şehrin Federal Almanya'ya dahil

TÜRKİYE'NİN ÇEVRESİNDE GEÇEN HAFTA

ortadoğu raporu

ERGİN EROĞLU

Kişi başına düşen millî geliri 35 dolardan ibaret bir ülke ve yüzde 90'ı okuma yazma bilmeyen bir halk topluluğu.. Libya, krallık unvanını kazandığı 1951 yılına girerken böyle bir görünüm içindeydi. Yine o sıralarda, nüfusun yüzde 90'ının trahomlu, 10 da birinin kör olduğu biliniyor. Bütün ülkedeki üniversite mezununun 10 kişiyi geçmediği ve aralarında hiç mühendis bulunmadığı ise o günlerin bir baş ka gerçeği. İşte böylesine geri bir ülkede, bütün geleneksel strüktürleri altüst eden bir olay, 1959 yılında zengin petrol yataklarının bulunması, ister Araplararası ilişkilerde olsun, isterse uluslararası politika plânında, giderek Libya'ya önemli bir yer kazandırmıştır.

1961—67 arası, Libya tarihinde, 16 yıl süren Krallık yönetiminin çok masraflı ve az verimli uygulamalarının izlerini taşır. 1961'de ilk ham petrolün Avrupa'ya ihracının başlamasıyla, kişi başına düşen millî gelir de artacak, 1966'da 250 dolara fırlayacaktır. Ne var ki Krallık yönetimi, bu hızla artan geliri verimli alanlara yöneltebilecek tecrübeden, eğilimden ve kadrodan yoksundu. 1951'den 1967'ye kadar okullardaki öğrenci sayısı 45 binden 300 bine yükseliyor, ama öğretmen yetiştirilmesi plânlanmadığından, yeni okulların açılması, inşaat müteahhitlerine olağanüstü kârlar sağlamanın dışında pek bir şey kazandırmıyor. Millî gelirdeki artış, ticaret ve hizmetler kesiminde patlama derecesinde bir gelişmeye yol açtığı halde; sanayide olsun tarımda olsun, gelişmenin çok cılız kalması, millî gelirdeki artış ölçüsünde topluma refah sağlayamadığı gibi, yeni sosyal sıkıntıların doğup büyümesine de yol açıyor.

Başlarında Kaddafi'nin bulunduğu bir *«Hür Subaylar»* grupunun, 1 Eylül 1969'da iktidara el koyması, işte böyle bir çerçeve içinde gerçekleşmiştir. Ancak, dördüncü yılını tamamlamasına pek az bir süre kalan bu yeni iktidarın, Libya'nın görünümüne önemli ölçüde bir değişiklik getirdiği söylenemez. Yeni yönetim, ekonomik ve sosyal gelişme için birtakım plânlar hazırlamış, ancak gitgide artan sorunların çözümünde isabetli ve gerekli hızla karar verilmesini engelleyen devlet sektöründeki kırtasiyecilik ve özel sektörün denetim altına alınamaması, uygulamaları geniş ölçüde aksatmıştır. Bununla birlikte, Libya topraklarının zengin petrol yataklarının yanı

Kaddafi ülkenin zenginliğini değerlendirmeyen lider.

Zenginlikler ülkesi : Libya

sıra, tarım ve hayvancılık faaliyetleri için de son derece elverişli bir nitelik taşıması, Kaddafi yönetimi adına büyük bir avantaj olarak gösterilebilir.

İLERİ BİR TARIM İŞLETMECİLİĞİ İÇİN

Petrol arama konusundaki çalışmalarla birlikte, Libya topraklarının 40 m. altında, 200 bin kilometre karelik bir alana yayılan 1 km. kalınlığında, çok önemli bir toprakaltı denizinin bulunması, tarım ve hayvancılık alanlarında en ileri metodların uygulanabileceği bir ortam yaratmıştır. Girişilmiş çalışmaları hızlandırarak yüzlerce kuyu açılmasını ve ilk ağızda 10 bin hektarlık bir alan üzerinde tarım faaliyetine geçilmesini hedef tutan Kaddafi yönetimi, bu zengin potansiyeli değerlendirmek eğilimindedir. Yer altından çıkarılan sularla, birer km. çapındaki alanlarda olağanüstü bereketli tarım işletmeleri kurulmuş ve bunlar elektronik âyarlı sulama sistemleri sayesinde, kış aylarında üç defa ürün alınabilecek şekilde ileri bir tarım işletmeciliğine hazırlanmıştır. Bu işletmelerde, mevsime göre çeşitli ürünler yetiştirilebilecektir. Amerikalı uzmanların kılavuzluğunda hızla geliştirilmeğe çalışılan hayvancılık ise, ekonominin en önemli kollarından biri olarak görünmektedir. Varılan ilk sonuçlardan sonra Batılı gözlemciler, bu alanda, Dünyada yepyeni ve en ileri metodların Libya'da başarıyla uygulanabileceği görüşünde birleşmişlerdir.

Libya'da halen 1972—75 dönemini kapsayan üç yıllık bir kalkınma plânı uygulanmaktadır. Ülkenin petrol gelirleri, alt-yapı yatırımları için çok büyük fonlar ayrılmasına rahatlıkla yetebilmektedir. Yalnız ulaşım sektörü için bu plânda 492 milyon dolar ayrılmıştır. Bu parayla özellikle limanlar, hava alanları yapılacak, ya da genişletilecektir. Çok geniş bir alana yayılan ve çölle birbirinden ayrılan bölgeler arasındaki bağı yeni yönetim, hava yoluyla kurmak ve geliştirmek görüşündedir.

Ne var ki, insan ve yetişkin eleman sıkıntısı, çetin bir problem olarak ortaya çıkmakta, hazırlanan plânların önemli ölçüde kâğıt üzerinde kalmasına yol açmaktadır. Libya'da 2 milyonluk nüfusun yüzde 50'si henüz 20 yaşına varmamıştır. Geri kalanlardan da yaşlılar ve kadınlar bir yana bırakılacak olursa, faal nüfusun miktarı kolayca anlaşılır. Bu konuda Libya yöneticilerinin Mısır'daki nüfus fazlasına belbağlamaları anlamsız olmasa gerektir. Gerçekten de Mısır'la birleşme eğilimi, Libya açısından politik bir tercih olmaktan çok, ekonomik zorunlulukların sonucu gibi görünmektedir.

«ÖNEMLİ BİR BASIN TOPLANTISI»

16 Nisanda, Trablus'ta kalabalık bir gazeteci topluluğunun katıldığı önemli bir basın toplantısı yapan Kaddafi, geçmişin acı hatıralarına değindiği konuşmasında, Libya halkını *«Kapitalist gericiliğin ya da Yahudi komünizminin (?) ithal malı fikirlerini kapsayan»* kitapları yakmağa çağırmış, hoşgörü ile karşılanabilecek tek ideolojinin Tanrı'nın kitabı Kuran'dan çıkan ideoloji olduğunu öne sürmüştür. 1 Eylül 1969'dan bu yana yapılanların sadece bir hazırlık olduğunu iddia eden Kaddafı, asıl Libya devriminin yeni başladığını haber veren bu konuşmasında, *«Devrimci, ilerici ya da liberal olduğunu ileri süren rejimlerle bağları pekâlâ koparabileceğini»* büyük bir fütursuzlukla tekrarlamıştır. Bir gün önce Zuara'da yaptığı bir konuşmada ise Kaddafi, Mısır ve Suriye de dahil bütün Arap ülkelerini, Filistin Direnme Hareketi'nin tasfiyesine yardımcı olmakla suçluyordu. Kaddafi'nin, çeşitli konuşmalarında yer alan fikir ve öneriler arasındaki uyumsuzlukları, hatta çelişkileri ortaya koyması bakımından, bu konuşmasının, Suriye, Mısır ve Libya arasında kurulmasına çalışılan siyasi birliğe ve Libya'nın Mısır'la bütünleşmesine bir zarar vermeyeceği ümidinde olduğunu da belirtmekten geri kalmaması, anlamlıdır.

Trablus'taki basın toplantısının, Libya Hükümeti tarafından yabancı devlet temsilcilerine yapılan, yurda alkollü içki sokulmaması yolundaki istek ve uyarılarla aynı zamana rastlaması, Libya yöneticilerinin, dş dünyanın çok geniş bir kesiminde geçerli kural, ilke ve görenekleri hiçe sayarak, Kuran'a bağlı ilkeleri yeni yorumlarla uygulama yolundaki fanatik eğilimlerini iyice ortaya koymaktadır. Bunun yanısıra, sözde sıkı bir sansürün uygulandığı sinemalarda, İtalya'dan ve Amerika'dan ithal edilen cinayet ve zorbalık flimlerinin rahatlıkla gösterilebilmesi, anlaşılması güç bir tutumdur.

Kaddafi yönetiminin tutarsızlıkları ve uluslararası diplomatik kuralları hiçe sayan davranışları, bütün siyasi ve idari alanlardaki yakınlaşma teşebbüslerine rağmen, Arap Dünyası'yla ilişkilerinin objektif bir temele oturtulmasını güçleştirecektir.

Libya'nın bir zenginlikler ülkesi olduğu nekadar doğru ise, Kaddafi yönetiminin, bu zenginliği ülkenin çıkarları doğrultusunda değerlendirmek yeteneğinden yoksun bulunduğu ve gerçek bir devrim hareketini temsil etmediği de o kadar açıktır.

---

oluşunun Sovyetlerce kabulü anlamına gelecekti. Almanlar bunu sağ vaalanına indikten yarım saat sonba harcadılar, ama istedikleri sonuca tam olarak ulaşamadılar.

İşte Brejnev'in gezisi bu ortamda yapıldı. Sovyet lideri önce Doğu Almanya'ya uğradı ve Bonn havaalanına indikten yarım saat sonra da Brandt ile müzakere masasına oturdu. Sovyetler Federal Almanya ile ekonomik işbirliğini geliştirmeyi arzularken, Federal Almanya temsilcileri, Berlin konusunda ortak bir çözüme ulaşılmasını bunun önkoşulu olarak ileri sürüyorlar.

Brejnev'in gezisi, Almanya'da birçok gösteriye yol açtı. Dortmund'da maocu solcular tarafından düzenlenen gösteride gösteriler polisle çatıştılar, iki yüze yakın gösterici tutuklandı ve şehir, Brejnev'in gezi programından çıkartıldı. Bonn'da Alman Komünist Partisi tarafından düzenlenen sempati mitingine ise 20 bin Alman katıldı.

AFRİKA/73

Tsiranana'nın Madagaskar'ı

Malagasi Cumhuriyeti

Dünyanın dördüncü büyük adası olan Madagaskar'daki devletin resmi adı, Malagasi cumhuriyet'idir. Uzun zaman *«Dünyanın sonundaki ülke»* diye anılan bu adanın insanları, Afrika'lılardan çok, Asya'lı karaktere sahiptirler. Zaten Madagaskarlıların kökeni, Endonezya adalarından gelip adaya yerleşen göçmenlerle, 16'ncı yüzyılda İngiliz, Fransız ve Portekizliler tarafından getirilen Asya'lı kölelere dayanmaktadır. Bunlar, yüzyıllar boyunca birbirine rakip Malagasi krallıklarıyla egemenlik için çarpışmışlar ve nihayet 19'uncu yüzyılın sonlarında ülke bir Fransız sömürgesi haline gelmiştir. Bununla birlikte, Fransız sömürgeciliğine karşı ulusal direnme çok uzun bir süre devam etmiş ve 1947 yılında bütün bir yıl süren silâhlı bir ayaklanmaya yolaçmıştır. 1958 yılında yapılan plebisitte ülke halkı Fransız Devletler Topluluğu içinde özerk olma yolunda oy kullanmış ve bu ilk adımdan iki yıl sonra, 1960 yılında da Madagaskar bağımsız bir cumhuriyet olmuştur.

Madagaskar anayasası

1959 yılında yürürlüğe giren ve iki kez değişikliğe uğrayan anayasa, başkanlık sistemini benimsemiştir. Buna göre, doğrudan doğruya halk tarafından ve yedi yıl için seçilen devlet başkanı, yürütmenin başıdır. Başkan yardımcısı ile hükümet üyeleri, başkanın yardımcıları durumundadırlar. Yasama görevi ise beş yıl için seçilen 107 üyeli Temsilciler Meclisi ile 54 üyeli Senato tarafından yürütülmektedir. Senato üyelerinin üçte biri başkan tarafından atanmakta, ayrıca ülkeyi oluşturan altı bölgenin başındaki valiler de gene başkan tarafından göreve getirilmektedirler. Anayasanın yasama ve yürütme ilişkileri açısından önem taşıyan ilginç bir hükmü de şudur: Hükümet programı meclis tarafından reddedildiği takdirde meclis dağılır ve yeni seçime gidilir. Eğer hükümet programı yeni meclis tarafından da reddedilirse, ülkenin onbeş yıla yaklaşan siyasal hayatında böyle bir zorunluk hiç ortaya çıkmamıştır. 61 yaşındaki devlet başkanı Filbert Tsiranana, bağımsızlıktan bu yana sürekli olarak görevde bulunmaktadır ve en son 1972 yılı başında yapılan başkanlık seçiminde de yeni yıl için yeniden seçilmiştir.

Fransız parmağı

Ülkenin, Afrika Kıtası'nın 300 mil açığında yer almasının yarattığı jeopolitik önemi, başta eski sömürgeci ülke Fransa ile yapılan anlaşmalarla adadaki Fransız üslerinin devamlılığı ve Fransa'nın askerî eğitim ve malzeme yardımı sağlanmıştır. Ülke ordusunda Fransız subayları görevli bulunmakta, ticaretin büyük kısmı Fransızlar tarafından yürütülmekte, hattâ bazı devlet memurluklarında bile Fransızlar çalışmaktadır. İki ülke arasında bir de sosyal güvenlik ve çalışma andlaşması imzalanmıştır. Tsiranana, yönetimi, ırkçı Güney Afrika Birliğine karşı da son derece toleranslı bir tutum izlemekte, buna karşılık bu ülkeden de ekonomik yardım sağlamaktadır.

Sol muhalefet güçlü

Buna rağmen Madagaskar'ın ekonomik durumu hiç de iç açıcı değildir. 1969 yılında bulunan krom yataklarına, 1968 yılından beri yabancı şirketlerce yapılan denizaltı petrol aramalarına rağmen 1964—68 plân döneminde hedeflere ulaşılamamış, hayat pahalılığının hızla artmasına karşılık, ekonomik gelişme hızı çok düşük olmuş, hatta bazı yıllar sıfırın altına düşmüştür. Bunun sonucu olarak ülkedeki sol muhalefet gittikçe güçlenmiş, 1971 Nisan'ında adanın en fakir bölgesi olan Tuluer bölgesinde silahlı bir ayaklanma patlak vermiştir. Hükümet hem ABD'yi, hem de Çin'i bu ayaklanmaya katılmakla suçlamış, muhalefet partisi liderini ve bazı devlet adamlarını, bu arada ikinci başkan yardımcısı Resampa'yı tutuklamıştır. Alınan sert tedbirlere rağmen rejime karşı olan eylemler geçen yıl da devam etmiş, ülke uzun bir süre sıkıyönetim altında yaşamıştır. Yüzlerce kişinin ölmesine yolaçan bu siyasal eylemler, Tsiranana yönetiminin geleceğinin geçmişteki kadar rahat olmıyacağının göstergesi sayılabilir.

GEREKLİ BİLGİLER

Nüfus: 7 milyon
Fert başına millî gelir: 100 dolar
Kalkınma hızı: yüzde 0.2
Okur yazar oranı: yüzde 40
Başlıca etnik gruplar: Malagas — Endonezya karışımı, Arap, Afrikalı, Hintli, Fransız, Çinli.
Başlıca dinsel gruplar: Animist (% 50), Hristiyan (% 40) Müslüman (% 10)
Silahlı kuvvetler: Kara kuvvetleri 4.000, Deniz kuvvetleri 300, Hava kuvvetleri 200, Polis ve jandarma 8.000
Başlıca şehirler: Tananarive (başkent, 350 bin), Tamatave
Başlıca ihraç malları: Vanilya (dünyada birinci), kahve, pirinç, kakao
Yönetim biçimi: Ülke, başkanlık sistemiyle yönetilmektedir. Başkan, halk tarafından ve yedi yıl için seçilmektedir. Yasama meclislerinin süresi beş yıldır. Ülke, altı bölgeye ayrılmıştır. Her bölgenin yönetimi, başkan tarafından atanan bir vali ve seçimle gelen bir komite tarafından yürütülmektedir. Ülkede üç siyasal parti vardır. İktidardaki parti, Sosyal Demokrat Parti; onun solundaki ana muhalefet partisi ise Madagaskar Bağımsız Kongre Partisi adını taşımaktadır.

yüksek bir HUZURA

İstiyoruz !

İstemiyoruz !

Siz bilirsiniz !

HASAN HÜSEYİN

Bu hafta bir masal anlatalım size. «Masala karnımız tok!» diyenler okumasınlar bu masalı. «Okuyalım da ne olursa olsun!» diyenler de okumasınlar. Biz burada maval okumuyoruz, masal anlatıyoruz!

Vaktiyle ülkenin birinde on milyon insan yaşarmış. Altı da üstü de çok zengin bir ülkeymiş burası, ama, on milyon insanın dokuz milyon beşyüzbini per-perişanmış. Bunun niçin böyle olduğu konusu üzerinde duran yüksek bilim adamları, sonunda anlamışlar ki, dokuz milyon beşyüzbin kişi pipisiyle, beşyüzbinlik azınlık ise kuyruğuyla oynadığı için bu işler böyle olmaktadır. Vermişler raporu: **«Pipizm önlenmedikçe, sefalet yok edilemez!»**

Kuyruğuyla oynanan azınlık bakmış ki, durum kötü: bilim adamları, pipisiyle oynayan halkı uyarmağa, uyandırmağa çalışıyorlar; saltanat sallanacak; hemen kolları sıvamış, pipizmi yaymağa çalışmış: **«Kim ki pipimizme karşı çıkar, kim ki pipizmi kötülerler, bilin ki o, vatan hainidir. Görüldüğü yerde temizlene!»**

Pipistlerle antı - pipistler arasında kıyasıya bir savaştır başlamış. Ama halkın bundan haberi yokmuş. O, pipisiyle oynamağa devam ediyormuş. Pipisiyle oynadıkça nüfusu çoğalıyormuş, nüfus çoğaldıkça ekmeği azalıyormuş, ekmeği azaldıkça aklı küçülüyormuş, aklı küçüldükçe önünü göremez hale geliyormuş, önünü göremez hale gelince de, mutlu azınlığın kucağına düşü - düşüveriyormuş. Mutlu azınlık ise, sömüre semire sevip okşuyormuş pipisine düşkün çoğunluğu: **«Ey kutsal ve mutsal efendimiz! Sen ki yaratıldın ve çok yaratıldın; bu yurdun efendisi sensin! Ben yiyorsam, sana süt olsun diyedir. Ben içiyorsam, sana kan olsun diyedir. Ben çılgınlıklar yapıyorsam, sana pipinle oynamağa vakit kalsın diyedir. Ey kutsal ve mutsal çoğunluk, ey efendim! Ben senin hizmetkârınım Dile benden ne dilersen!»**

Ve yıllar yılları kovalıyormuş. Pipisine düşkün çoğunluğun durumu da yıldan yıla kötüleşiyormuş.

Günlerden birgün, bazı sözler dolaşmağa başlamış ortalıkta:

— Toprak ekenindir, su ise kullananın. Toprak ve su istiyoruz!

— Eğitimde fırsat eşitliği istiyoruz!

— Vergide adalet istiyoruz!

— İş istiyoruz!

— Ev istiyoruz!

— İlâç istiyoruz!

— İnsan gibi yaşamak istiyoruz!

— Sosyal adalet istiyoruz!

Bu sözler o kadar çok ve bol dolaşır olmuş ki ortalıkta, kuyruklarıyla oynayanlar tedirgin olmağa başlamışlar, oralarına buralarına kaşıntı düşmüş. Biryandan düşünür, biryandan da kaşınırlarmış. Demişler: **«Bu çatlak seslere bir son verilmeli!»**

SEMİH CANER

Toplantılar toplantıları kovalamış. Sonunda iki görüş çıkmış ortaya :

— Bu sözleri edenleri toplayıp deliklere tıkalım.

— Hayır, deliklere tıkmayalım. İsteklerinizin hepsi kabul edilmiştir, verilecektir, diyelim.

Bu iki görüş tartışılmış ve ikinci görüş daha akıllıca ve de kurnazca bulunmuş. Hemen bir bildiri kaleme alınarak, bir eli pipisindeki halka ilân edilmiş :

«Ey halk! Ey kutsal ve mutsal efendi! İsteklerin gözden geçirildi. Bütün isteklerinde haklı olduğun anlaşıldı. Gerçekten de öyledir: toprak ekenin, su ise kullananındır. Sana toprak ve su verilecektir. Eğitimde fırsat eşitliği sağlanacaktır. Vergide adalet şarttır. Herkesin bir yuvaya kavuşması en doğal hakkıdır. Senin sağlığın, vatanın sağlığıdır. Doktor ve ilâç sana bedava verilecektir. Hermahallede bir hastane yapılacaktır. Sağlık hizmetleri senin ayağına gelecektir. Çalışma saatleri düzenlenecek, herkes sigortalı olacaktır. Yılda üç ay, herkesin dinlenme payıdır. Senin için dinlenme evleri, kamplar, pilajlar açtıracaktır. Yasaların önünde ve arkasında ve sağında ve solunda eşit olduğun kesindir. Bunda en küçük bir kuşkun dahi bulunmasın. Gençler vatanın teminatıdır. Pipinle oynamağa devam et ve sağlıklı gençler yetiştir, ki düşmana karşı korusunlar vatanı.»

Bildiriyi dinleyen halkın ağzı, mutluluktan kulaklarını kesmiş: sırıtmış da sırıtmış! «Demek ki, almak için istemek şartmış» diye düşünmüş.

Aradan kırk yıl geçmiş sonra bir kırık yıl daha... Fakat bu isteklerden hiçbiri gerçekleşmemiş. Kırıla döküle, ülkenin nüfusu da olmuş yirmi milyon! Demişler ki, «**şu isteklerimizi bir kez daha tekrarlıyalım. Herhalde unutuldu**». Başlamışlar gene, şunu istiyoruz, bunu istiyoruz diye bağırmağa. İstekler ayağa dolaşmağa başlayınca, kuyruklarıyla oynayanlar gülmüşler: «**Eh, bir kırk yıl daha kazandık. Hemen bir bildiri kaleme alalım ve ilân edelim**».

Bunu haber alan halk, hemen vazgeçmiş birşeyler istemekten. Azıcık akıllılar demişler ki: «**Gelin, bu kez hiçbir sey istemiyelim. Hayır, hiçbir şey isteğimiz yok, diyelim**». Bu görüş uygun bulunmuş. Hepbir ağızdan başlamışlar bağırmağa :

— Toprak da istemiyoruz, su da!

— Eğitimde fırsat eşitliğine hayır! Eğitim paralı olmalı! Parası olan okumalı!

— Vergide adalet istemiyoruz!

— Ev, ilâç, sağlık mağlık istemiyoruz!

— Kahrolsun sosyal adalet!

Kuyruklarıyla oynayanlar fena halde korkmuşlar bundan «**Eyvah**» demişler, «**Mutlaka birşeyler oluyor. Bu halk hiç böyle yapmazdı, mutlaka birşeyler isterdi. Acaba ne var?**»

Toplantı toplantıyı kovalamış. Yeni durumu enine boyuna konuşmuş, görüşmüş, tartışmışlar ve sonunda karara varmışlar ki, ortalıkta birşeyler dönüyor. Kuyruğuyla en çok oynayan,

— İstiyorum diyenden korkmam ben, istemiyorum diyenden korkarım, demiş. Bizden istemediğine göre, herhalde başka yerden alacak.

Bu yüksek görüş karşısında, herkes kara kara düşünmeğe durmuş : «**Acaba nerden ve nasıl alacak?**»

Yüksek akıllının biri şunu önermiş :

— Ülkeyi bölgelere ayıralım. Her bölgeye, «çok gelişmiş kulak»lar yerleştirelim. Bu kulaklar, neyin nerden alınacağını duyup, bize bildirsinler. Biz de bu arada, her haftanın bir iki gününü bayram ilân edelim ve caddelerde, alanlarda davullar çaldıralım, köçekler oynatalım. Tekerli tekersiz nekadar araba varsa, hepsini caddelerden gürültüyle geçirelim. Kulakları sağır edecek nekadar çatlak patlak varsa, hepsini çatlatıp patlatalım. Böylece, halkı, kötü şeyler düşünmekten alakoymuş oluruz. Kalan vaktini de gene pipisiyle oynayarak geçirsin.

Alkışlarla kabul edilmiş bu öneri. Ondan sonraki yıllarda uygulama bu yönde olmuş.

Ne var ki, yabancı bir sivriakıllı, birgün, kuyruklarıyla oynayanların aklına iş düşürmüş. Demiş ki: «**Önce istiyoruz diyen, sonra istemiyoruz diyen halkın elbette ki bir bildiği vardır. Bir soruşturma yapalım bakalım, kafasının içindeki nedir? Bunun için, her bölgeye görevliler yollıyalım; ellerine verdiğimiz soruları sorsunlar halka. Alınan cevaplara bakar, kafasının içindekini öğreniriz. Böylece, ülkeye bir yenilik geleceğine inanır halk ve bir süre de bununla oyalanıp gider.**»

Kuyruklarıyla oynayanlar pek sevinmişler bundan. Önce iki büyük kentin altın anahtarlarını vermişler yabancı sivriakıllıya, sonra da ülkenin giriş kapısının büyük altın anahtarını.

Ne var ki, bu sorma—soruşturma faslı yıllarca sürmüş. Yıllarca sonra elde edilen sonuç şu olmuş: «**Siz bilirsiniz**».

Yâni halk, bütün sorulara «**Siz bilirsiniz**» diye cevap vermişmiş.

İşte, kuyruklarıyla oynamağa alışmışları korku tan da bu olmuş. Gene toplanmışlar ve bu «**Siz bilirsiniz**» in altında ne yattığını araştırmağa koyulmuşlar. Biri demiş ki:

— Yâni, demek istiyorlar ki, en iyisini siz bilirsiniz. Siz ne yaparsanız, o, en iyisidir. Bizim söyliyeceğimiz birşey yok.

Bir başkası,

— Hayır, demiş. Bana kalırsa, aba altından sopa gösterme var bu lâfta. Yâni, siz bilirsiniz, sıkıysa vermeyin istediklerimi, demek istiyorlar.

Bu açıklama üzerine, kafa kafaya çatmışlar ve ülkede son derece büyük bir huzursuzluğun mevcut olduğunu bir bildiri ile bütün dünyaya ilâna karar vermişler.

LALE DEVRİ

UFUKLARI AŞAR GİDER

Geçen gün bir arkadaş anlatıyordu:

—Son İran gezimizde gördüm: Hacı Ali Demirel'-in, Tahran yakınlarında bir fabrikası var: «Hacı Ali Demirel Mensucat Fabrikası».

Dinleyenlerden biri,

— Sermayeye Bağdat sorulmaz ,dedi ufukları aşar gider!

Öbürü de,

—Türkiye'de bir şubesini açar herhalde diye ekledi.

YAA BEREKET!

Samsun, Adana, Diyarbakır, Elâzığ, Konya, Bursa, Sivas, Kayseri...

Adları mı değişiyor?

— Hayır!

Sel mi basmış?

— Hayır!

Eee, ne olmuş buralara?

— Üniversite açılıyor, Üniversite!

Adamın önüne, ziyafette, pek eski olduğu söylenen bir şarap getirmişler.

Belki 200, belki 300 yıllık... Yalnız, şişe pek ufakmış.

Ev sahibi, merakla sormuş konuğa:

— Nasıl buldunuz bu şişeyi, dostum?

Konuk, bir damla aldıktan sonra dilini şaklatmış:

— Nefis! Yalnız, yaşına göre, biraz küçük, değil mi?

Üniversite anlayışımıza göre, bu kadar üniversite biraz fazla olur, değil mi?

DER VASF-I KOMPRADOR

Bir mecliste, «kompradorluk», «işbirlikçilik», «köküdışardalık» üstüne konuşuluyordu. Şair Nedim Efendi kulak misafiri oldu konuşulanlara ve sonunda dayanamıyarak,

— Efendiler, dedi, biz vaktiyle târif eylemiştik ol nâzenini Şöyle ki...

Ve başladı, o tumturaklı üslûbuyla okumağa :

«Güzelsin, bî-bedelsin, şûhsun, âlüftesin cânâ!
Söz olmaz hüsnüne, gelmez nazîrin âleme hakkaa!
Senin her cevrine bin cân ile sabr eylerim ammâ
Beni pek öldürür ey bî-vefâ, illerle bâzârın!»

(Gençler için küçük bir açıklama : Yani «iyisin hoşsun da evlâdım, yabancılarla biraz fazlaca aşna fişna oluyorsun. Ayıp be! Vallahi ayıp! Milletin gözü önünde de bu kepazelik olmaz ki ama!» demek istiyor Şair Nedim Efendi. Buradaki «âlüfte», oynamak demektir; «nazîrin = benzeri», «âleme = dünyaya», «hakka = hakikaten», «bâzârin = pazarlığın».)

HAM—MAL

Dediklerine göre, Dünyanın en çok hammalı, Türkiye'deymiş.

Bu kadar sıkıntıyı taşımağa bunca hammal az bile!

Şunu da ekliyelim ki, ham malın bolluğu, köşebaşlarını tutmuş ham—malların çokluğundan ileri geliyor.

Ketenhelvacı

Çankaya'da ketenhelva satıcılığı yapmakta olan Seyfi Mum, kutsal ramazan ayının ilk Cuma sabahı uyanıp, Tanrıdan zorlu bir dilekte bulundu:

— Yüce Tanrım; Fransızları, Almanları, Hollandalıları kahreyle! Yörükleri, Lazları, Fellahları muzaffer eyle!... Son bağımsız ülkemizi, koru, ya Rab!

Seyfi'nin çığırtısına uyanan ivecen karısı,

— Ula nedir, savaş mı başladı yoksa? diye sordu.

Seyfi, helva camekânını kucaklayıp çıktı evden. Karısının sorusunu yanıtlamadı. Ve o Cuma günü, başında camekân, kolunda sehpa, arkasında beyaz önlük, ak sama değin Çankaya sırtlarında dolaşarak dileğini tazeledi.

Gel gör ki, karısının da aklı çıktı. Bütün gün, hizmetçilik ettiği Fransız, Alman ve Hollandalı ailelere uğrayıp, ortada bir savaş durumu olup olmadığını araştırdı.

Hemen belirtelim ki, Antakyalı Seyfi Mum'un karısı, kocasının gâvurlara ilenmesinin gerçek nedenini, kutsal ramazanın üçüncü Cuma gününe değin öğrenemeyecekti...

Tanrıya yakardığı o ilk Cumayı izleyen Cumartesi ve Pazar günleri, Seyfi Mum satışa çıkmadı. Karısı ile doyasıya sevişti. Pazartesi de gözden kayboldu.

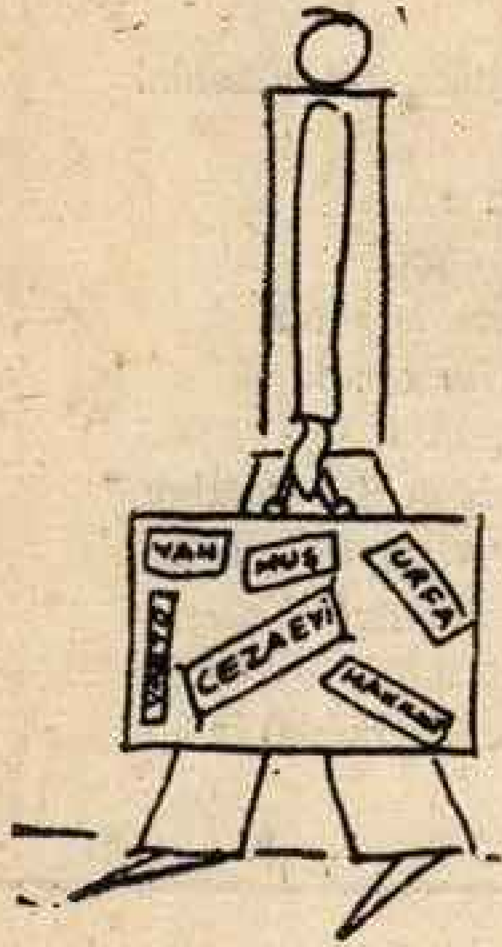
İki Cuma, kocasının sağlıkla eve dönmesi için Tanrıya yakaran ivecen kadın, üçüncü Cuma sabahı kocası ile karşılaşınca, şaşkınlıktan iki metre geriye sıçradı. Çünkü, kocasında bir değişiklik bir düzgünlük sezinlemişti. Ama ne? Kocasının yüzüne bir daha baktı, yanılıyorum sandı. Ne ki, Seyfi Mum gerçekten, kutsal ramazanın üçüncü Cuma sabahı gözlerini düzelttirmiş olarak çıkmıştı hastaneden. Genç kadın, kocasının boynuna sarıldığı an durumu açıkça kavradı: Kocası şaşı olduğu için, yabancı ülkelerce işçiliğe kabul edilmemişti... İvecen kadın yumruklarını birleştirip göğsüne bastırdı:

— Yüce Tanrım; Fransızları, Alamanları, Hollandalıları kahreyle! Yörükleri, Lazları, Fellahları muzaffer eyle!.. Son bağımsız ülkemizi koru!

O yıl, yeni ramazan ayına varmadan, Fransa, Almanya ve Hollanda'da olağan üstü karışıklıklar çıktı. General De Gaulle öldü... Yörükler, Lazlar ve Fellahlar Avrupa'ya misli görülmemiş akınlar yaptılar.. Ulusal falcımız Gürcü Bacı, ufukta mutlu ve gönenmiş bir Türkiye gördüğünü açıkladı.

TEOMAN OKAYGÜN

Biliyor musunuz?

● Avrupa, lâleyi Türkler sayesinde öğrenmiştir. Meşhur Konrad Gesner, ilk lâleyi 1559'da Avgusburg'lu bir tacirin evinde gördü. On, yirmi yıl kadar sonra bu güzel çiçek bütün Avrupa'ya yayıldı, hele Hollanda'da lâle yetiştirmek bir tutku haline geldi. Az bulunur türler, görülmemiş renkler elde etmek hırsı, bu ülkede, 17'nci yüzyılın ilk yarısında âdeta millî bir felâket şekline girdi. Bir lâle soğanına 2 bin Hollanda altını verildiği oluyordu. Herkes bu spekülasyon hırsına tutulmuştu; bu çeşit bir salgın, Avrupa'da ilk kez görülüyordu. 1637'de bu merak ansızın tavsayıverince, birçok servetin sahip değiştirmiş olduğu anlaşıldı, iktisadî hayat bir zaman için sekteye uğradı.

(TOPLUM — mizah'ın notu: Demek ki, Avrupa'da sınıfları birbirine düşüren, sınıfların ortaya çıkmasını sağlayan, bizim zavallı «lâle» imiş. Marks'ın bundan haberi olmasa gerek!)

● Jan Jak Ruso, saatlerce lâzımlıkta otururdu. Orlean Dükü ise etrafında hizmetkârları, lâzımlığa kurulmuş, Noey (Noailles) Dükünü a durumda kabul etmişti.

(TOPLUM — mizah'ın notu: Oysa o yıllarda bizde helâ vardı, değil mi? Hem, ne ayıp canım! Lâzımlıkta oturmak bir mârifet mi sanki? Tuh, Allah kahretsin sizi!)

● Avrupa'da cellâtlığa heves edenler pek az olduğu için, belediyeler bu ihtiyacı şu suretle sağlarlardı: Ara-sıra bir idam mahkûmu affedilir, ama aftan sonra adamın cellâtlığı kabul etmesi şart koşulurdu. Bu takdirde, bir başka şehirden geçici olarak getirtilmiş bir cellât, yapılan genel bir törende, sınıf değiştirme alâmeti olarak, yeni cellâdın her iki kulağını keserdi.

(TOPLUM — mizah'ın notu: Osmanlılarda da, yakalanan eşkiyayı paşa rütbesiyle donatıp, öbür eşkiyaların üzerine salma âdeti vardı. Ne haber!)

Bu haftalık da bu kadar!

TOPLUM—mizah'ın tefrikası olup, ayrıca para ile satılmaz ve pay kuponu dahî yoktur.

Yeniçerilikler (2)

(Geçen sayı nerede kalmıştık? Oradan devam edelim :)

Kendi mıntakaları içinde oturan müslim ve gayrimüslim tüccarlar ise kolluk haracına bağlanmışlardı. Elinden kan çıkan, doğruca kolluğa iltica eder, onlar da: *«Bu delikanlı yoldaşımızdır, maktulün diyetini ortamızın vakıf akçesinden veririz»* derler, maktul tarafını da, kabul etmem diyemiyeceği için, birkaç yüz kuruşla dâvalarından vazgeçirtirler, himaye ettikleri kaatili ise, kudreti ölçüsünde soyarlardı. Paskalya ve sair yortu günlerinde, zengin hristiyanların yolunu çevirip izzet ve ikram ile kolluğa alırlar, rakı ve şarap ikram ederler, kendileri de Hazreti İsa aşkına kadeh devirirler ve arkasından bezirgânın önüne bahşiş tabağını dayarlardı.

Balta asmak ve zorba dövüşleri

Yeniçeri zorbaları, İstanbul limanına gelen bütün mal ve erzak gemilerinin komisyonculuğunu, bıçaklarının kuvvetiyle inhisarları altına almışlardı. Limana bir gemi geldi mi, açıkta demir attı ise sandalla gidip, bir iskeleye palamar verdi ise hemen gemiye atlayıp, kahvehane kapılarına konulanların eşi, mensup olduğu ortanın nişanını ve kendi adını taşıyan bir levhayı geminin burnuna asardı. Geminin yükü ne olursa olsun, mal ve erzakın sahibi ve geminin kaptanı, tahliye ve satış işine karışamazdı, bu işi, kendi avenesiyle o zorba yapar ve tutar parasından dilediği arslan payını alırdı, kimse ağız açamazdı; gemilere asılan bu zorba nişanlarına *«balta»* denilirdi ki, bugün bile halk ağzında, *«musallat olma»* yerine kullanılan *«balta olmak»* tâbiri buradan kalmıştır. Geminin yükü tamaı(yâni açgözlülüğü) çekecek kadarsa, bıçağına ve avenesine güvenen bir başka zorba, evvelce takılan baltayı indirir, yerine kendi nişanını asar ve derhal oracıkta, kanlı bir kavga başlardı. Bir tarafın öbür tarafı sındırmasına *«bıçak altından geçirme»* denilirdi. Bazan da sırf külhanbeylik, itlik güdülerek, zorbalar arasında, bilhassa Galata'da Hendek içinde, günü, saati ve şahitleri de tespit edilmek suretiyle yataganlar, palalarla, frenklerin düellosu gibi, yeke yek dövüşülürdü; bu dövüşlerin çoğu ölümle neticelenir, eğer taraftarlar kendilerini tutamıyarak ortaya atılırlarsa hakikî bir küçük muharebe olurdu.

(Gelecek sayıda «Zorba küfeleri»ni vereceğiz. «Zorba küfeleri»nin ne olduğunu, doğrusu, biz de bilmiyoruz. Hep birlikte öğrenelim. Öğrenelim de, ecdadımızın ne hârika insanlar olduğunu görüp biraz daha övünelim!)

THY

1933 - 1973

40 yılda dev aşama

1933 yılında toplam 52 yolcu
1973 yılında ise yalnız bir uçakta
345 yolcu

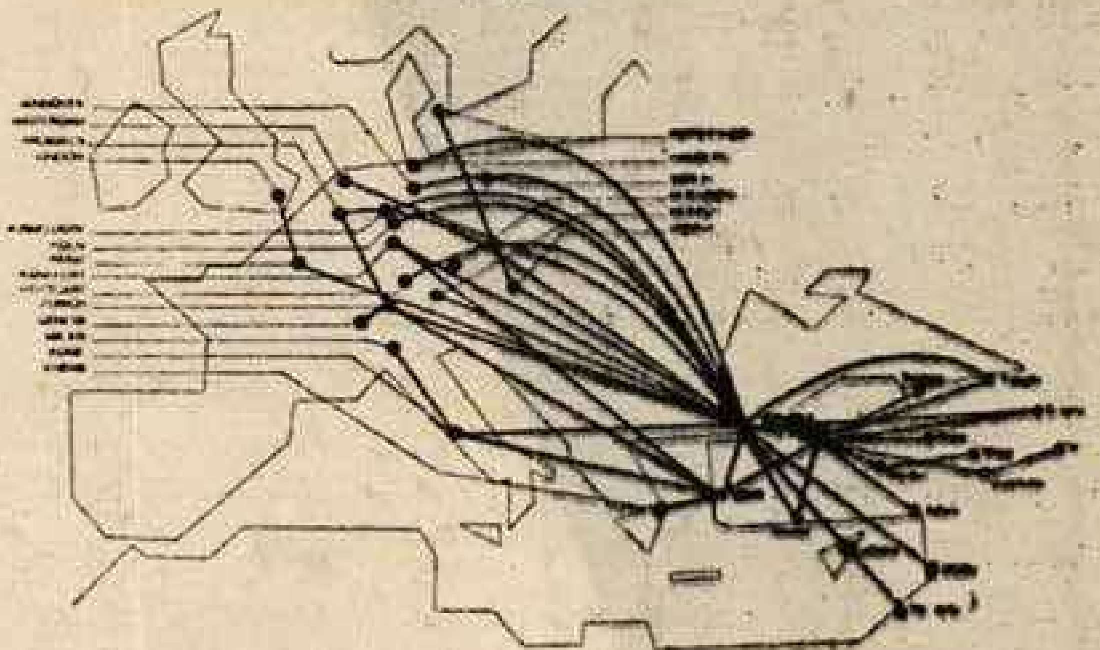

Bir zamanlar insanların rüyası olan uçmak,
günümüzde bir lüks degil, en tabii bir olaydır

1933 yılında
"Hava Yolları Devlet İşletmesi" nin kullandıgı ilk uçak
4 koltuk kapasiteli Junkers F-13 idi Bugün ise THY.
345 koltuk kapasiteli „Sessiz Dev„ olarak tanımlanan DC-10,
189 koltuk kapasiteli Boeing 707,
103 koltuk kapasiteli DC-9 ve
65 koltuk kapasiteli F-28 gibi hava ulaştırmacılıgını.
en gelişmiş ve en modern kısa ve orta menzilli jet uçaklarını kullanmaktadır.

DC-10 uçakları ile
9400 m. yükseklikte uçtan uca konfor.
geniş-lüks ve
rahat koltuklar,
kabın boyunca
uzanan iki koridor.
geniş ve çok sayıda
pencereler, mükemmel bir aydınlatma ve
...nk uyarlıgı içindeki iç dekor... Az gürültü ve eksoz gazı
izi bırakmayan,
965 km. süratle
raha... hava yolculugu...

Bugün yurtiçinde ve yurt dışında 39 hava limanına sefer yapılmaktadır

THY
TÜRK HAVA YOLLARI

TOPLUM mizah

«BOZKURTLARIN DÖNÜŞÜ»

Turhan